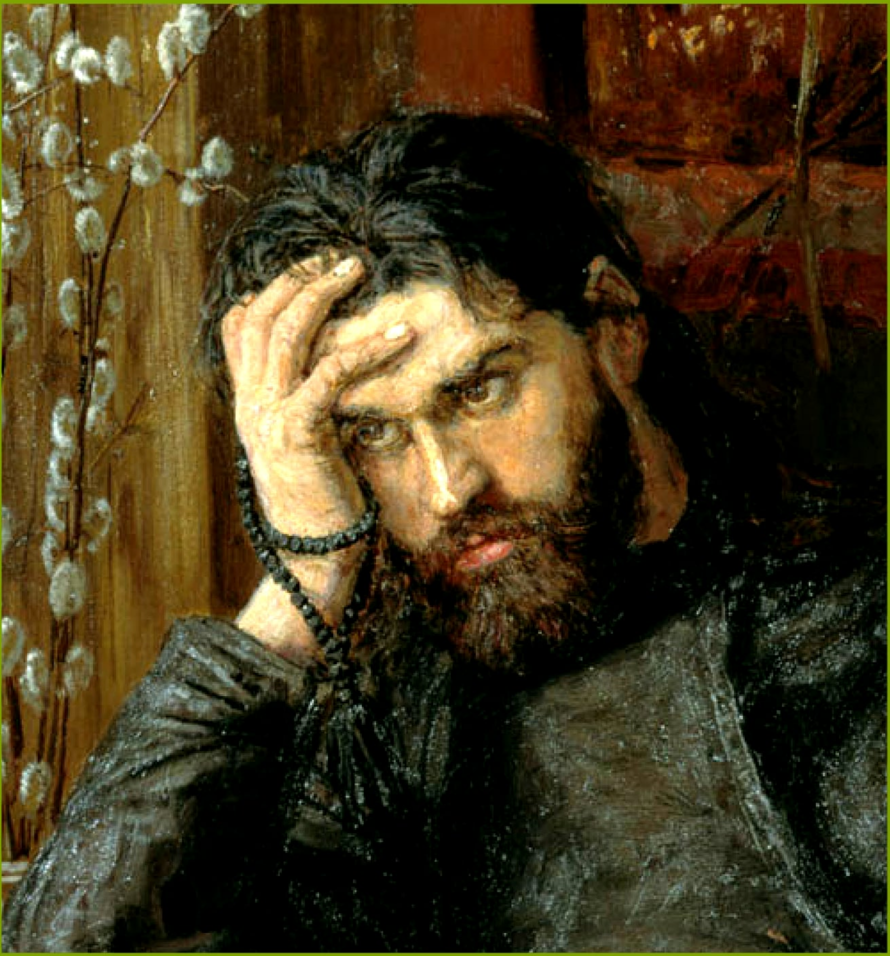

Ivan Turgenjev

Et overflødigt menneskes dagbog

Ivan Turgenjev

Et overflødigt menneskes dagbog

eBibliotek 1800

2026

// Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Ivan Turgenjev: *Et overflødigt menneskes dagbog* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

// Copyright and conditions of use

This ebook edition of Ivan Turgenjev: *Et overflødigt menneskes dagbog* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Ovechi Vody, 20. marts 18..

Doktoren er gået. Jeg tvang ham til at rykke ud med sproget. Han har unægtelig haft god grund til ikke at ville sige, hvordan det stod; men nu måtte sandheden for en dag. Jeg må dø, ja! dø, og det snart; det kan ikke vare længe, før isen bryder op ude i elvene, og med de sidste isflager flyder jeg rimeligvis bort … Hvorhen? Ja Gud ved! Også til havet! Nå, lad gå! Skal man endelig dø, så er det altid en gevinst at dø om foråret … Men er det ikke latterligt af mig at sætte mig til at begynde på en dagbog måske knap fjorten dage, før jeg skal dø? Bah! hvad vil det egentlig sige? Hvad forskel er der på fjorten dage, fjorten år, fjorten årtusinder? Overfor evigheden, plejer man at sige, er al tid kun som et svindende fnug; men i dette tilfælde er det selve evigheden, der kun er et fnug. Hm, jeg tror, jeg tror, jeg kommer ind på metafysikken; det er et dårligt tegn, skulle couragen være gået fra mig? Det er bedst, jeg giver mig til at fortælle et og andet. Luften er klam, og det blæser stærkt; doktoren har forbudt mig at gå ud. Hvad skal jeg finde på at fortælle? Et velopdragent menneske taler ikke om sin sygdom; skrive romaner hører ikke ind under mit fag; ræsonnere over vigtige og indviklede spørgsmål duer jeg ikke til; give mig til at beskrive omgivelserne ville ikke være morsomt; slet ikke bestille noget er kedeligt; læse trætter mig … Ah! jeg vil fortælle min egen historie! Det var en mageløs idé! Sådan en revue over sig selv … det er virkelig en meget passende beskæftigelse, før man skal dø, og der er ingen, der kan tage skade af det. Jeg begynder.

Jeg er født for tredive år siden i en velhavende proprietærfamilie. Fader var en lidenskabelig spiller; moder var en meget karakterfast og dydig kone, men jeg har aldrig truffet nogen kvinde, der havde så lidt fornøjelse af sin dyd som hun. Hun segnede under vægten af sine fortjenester og kedede alverden og først og fremmest sig selv med dem. I de halvtreds år, hun levede, undte hun sig ikke selv et øjebliks ro, lagde ikke en eneste gang hænderne i skødet; hun sled og slæbte som en myre, men til ingen verdens nytte, hvad man just ikke skal kunne sige om en myre. Der var noget inden i hende, som gnavede på hende, uafladeligt, både dag og nat. Kun en eneste gang har jeg set hende fuldstændig rolig; det var i hendes kiste, dagen efter at hun var død. Der var virkelig også ligesom et udtryk af tavs forbavselse i hendes ansigt; man kunne være fristet til at sige, at hendes halvt åbne mund, hendes indfaldne kinder og stille, ubevægelige øjne ligesom udåndede disse ord: "Hvor det gør godt sådan ikke at røre sig af pletten!" Ja, det er sandt, det gør godt endelig engang at blive fri for denne overvældende bevidsthed om, at man lever, for denne uafladelige og urolige fornemmelse af tilværelsen.

Jeg var et svageligt og skrantende barn og min barndom fattig på glæder. Mine forældre var meget gode imod mig; men det gjorde ikke min barndom lykkeligere. Fader lagde ikke skjul på, at han var forfalden til en nedværdigende og ødelæggende last, og han havde ikke noget at sige i sit eget hus. Han erkendte selv, at han var en foragtelig person, og da han ikke havde kraft til at frigøre sig fra den lidenskab, som beherskede ham, søgte han i det mindste at gøre sig værdig til sin kones overbærenhed ved den yderste underdanighed. Moder bar sin ulykke med

denne dydens glimrende og brammende langmodighed, som der lurer så megen forfængelighed og så megen egenkærlighed bag ved. Hun kom aldrig med en bebrejdelse til fader; uden så meget som et kny rakte hun ham de sidste penge, hun havde, og betalte hans gæld. Han hævede hende til skyerne, både når hun hørte på det og når hun ikke var til stede; men han kunne ikke holde ud at være hjemme. Mig kærtegnede han kun stjålent, når ingen så på det, og ligesom han var bange for at bringe ulykke over mig. Der kom da et så usigeligt kærligt udtryk i hans trætte ansigt, det feberagtige smil, der spillede om hans læber, blev så forunderligt rørende, hans brune øjne, der var omgivet af små rynker, hvilede på mig med en sådan ømhed, at jeg næsten uden selv at vide, hvad jeg gjorde, trykkede min kind op til hans, der var våd og varm af tårer. Jeg tørrede tårerne bort med mit lommetørklæde; men de blev ved at rinde, stille og fredeligt, som vandet flyder ud over et kar, der er alt for fuldt. Så gav jeg mig også til at græde, og han trøstede mig; han trykkede mine hænder mellem sine, og hans skælvende læber dækkede mig med kys. Se nu er det allerede over tyve år siden, han døde, og alligevel – hver gang jeg kommer til at tænke på min stakkels fader, står gråden mig i halsen, og mit hjerte banker, som om brystet skulle sprænges; det banker så varmt og så bittert, det overvældes af en så smertelig medfølelse, at man skulle tro, det ville endnu længe, længe blive ved at banke og at savne.

Moder var derimod altid ens imod mig, venlig men kold. Man træffer undertiden i børnebøger ganske den samme slags mødre, rigtig moralske og retfærdige mødre. Hun holdt meget

af mig, men jeg holdt ikke af hende. Nej, jeg skyede min dydige moder og elskede lidenskabeligt min lastefulde fader.

Men det må være nok for i dag. Begyndelsen er gjort; hvad der skal følge efter, og hvad det hele skal blive til, det tænker jeg ikke videre på. Det er noget, som min sygdom må afgøre.

21. marts.

Det er et dejligt vejr i dag, varmt og lyst; solstrålerne spiller hen over sneen, som begynder at smelte. Alting funkler og damper og drypper; spurvene kvidrer, som om de er besatte, omkring de mørke og fugtige hække; den halvvarme vind irriterer mit bryst og volder mig en på en gang behagelig og pinefuld fornemmelse. Det våres, det våres! Jeg sidder ved mit vindue, blikket strejfer hen over floden derude, og dvæler derovre på markerne. O natur! hvor jeg elsker dig, skønt jeg er gået frem af dit skød uden evne til at leve. Se den lille fugl der, hvor den slår med vingerne og ryster sig; hør blot, hvor den kvidrer! Og hver vibrering i dens stemme, hver forpjusket lille fjer på dens nydelige krop stråler af sundhed og styrke.

Og hvad følger så af det? Ingenting. Den er frisk og sund og har lov til at kvidre og ryste sine fjer; jeg derimod, jeg er syg og skal dø; det er det hele. Det er ikke umagen værd at tænke mere på det. Disse rørende påkaldelser af naturen er så modbydeligt latterlige. Lad os komme tilbage til vor fortælling.

Som sagt, jeg var et svageligt barn og vidste kun lidt af fornøjelser at sige. Jeg havde hverken brødre eller søstre. Jeg blev opdraget hjemme. Hvad skulle moder også have taget sig for, hvis man havde sat mig i en pension eller sendt mig hen på en offentlig undervisningsanstalt? Børnene er kun til, for at deres forældre ikke skal gå og kede sig. Vi boede ude på landet, og tog kun af og til ind til Moskva. Jeg havde som skik og brug var hovmestre og lærere. Navnlig husker jeg tydeligt en mager og flæbevorn tysker, der hed Rickmann. Det var en bedrøvelig

stakkels fyr, som skæbnen havde taget hårdt på, og som hentæredes i evindelige og frugtesløse tårer over sit fjerne fædreland. Mere end en gang, når jeg stod ude i den lille forstue, hvor der var så forfærdelig varmt, og hvor luften var aldeles forpestet af stanken af kvas, og så på, at vor gamle tjener Vasilij, med øgenavnet "Gasen", spillede kort med vor kusk Potap, der havde en ganske ny fåreskindspels og et par store støvler på, som var smurt ind med beg, – mere end en gang, siger jeg, har jeg gennem væggen kunnet høre Rickmann skråle inde i det andet værelse:

"Herz, mein Herz, warum so traurig,
was bekümmert dich so sehr?
's ist ja schön im fremden Lande!
Herz, mein Herz, was willst du mehr."

Da fader var død, flyttede vi til Moskva. Jeg var den gang tolv år gammel. Fader døde en nat af et apoplektisk tilfælde. Jeg glemmer aldrig den nat. Jeg sov fast og hårdt, som børn i almindelighed plejer at gøre; men jeg kan huske, at selv mens jeg sov. hørte jeg en uhyggelig snorken, næsten som en rallen. Pludselig mærker jeg, at der er én, der tager mig i skulderen og rusker i mig. Jeg slår øjnene op, det er tjeneren.

"Hvad er der?"

"Skynd dig, skynd dig! Aleksis Michailitch ligger på sit yderste."

Jeg springer som en vanvittig ud af sengen og styrter ind i faders værelse. Han lå med hovedet bøjet bagover, var ildrød i ansigtet og rallede afbrudt og anstrengt. Tjenestefolkene er stimlet sammen henne ved døren, de stirrer forstyrret omkring og presser sig op til hinanden; ude i entreen spørger en med en

hæs stemme, om der er gået bud efter doktoren. Jeg hører hestens dumpe hovslag, da man trækker den ud af stalden og ud i gården; køreporten hviner i sine hængsler. På gulvet står der et tællelys og brænder. Moder er fortvivlet, men glemmer dog ikke et eneste øjeblik sin værdighed eller hensynet til det sømmelige. Jeg kastede mig ned over fader, slyngede armene om hans hals og hulkede: "Papa, papa!" Han lå så lang han var uden at røre sig og rullede underligt med øjnene. Jeg var så betaget af rædsel, så jeg næppe kunne ånde; jeg skreg i min angst ligesom en fugl, som der bliver taget på med plumpe hænder. Man slæbte mig ud af stuen. Endnu den foregående dag havde fader, ligesom om han kunne mærke, at døden nærmede sig, kærtegnet mig så inderligt og så bedrøvet! Man kom trækkende med en slags doktor, en søvnig og lurvet person, der udbredte en stærk stank af brændevin omkring sig. Fader døde under hans lancet. Næste dag stod jeg med et vokslys i hånden foran bordet, hvor liget lå på, og hørte tankeløst på kirkesangerens monotone salmer, der nu og da blev afbrudt af præstens spinkle stemme. Tårerne trillede ustandseligt ned over mine kinder, over min mund, ned på min hals og på min skjorte. Jeg blev ved at stirre, stirrede ufravendt på faders livløse ansigt, som om jeg ventede et eller andet tegn af det, og imens faldt moder højtideligt på knæ og berørte jorden med sin pande, rejste sig så langsomt op igen og gjorde korsets tegn, idet hun trykkede fingeren hårdt imod pande, skuldre og mave. Der var ikke en eneste tanke i hele mit hoved; jeg var fuldstændig fra mig selv, men følte dog, at der i det øjeblik skete noget forfærdeligt med mig … Dengang så døden mig ind i ansigtet og bed mærke i mig.

Da fader var død, flyttede vi altså til Moskva, og det af en meget simpel grund: Alt, hvad vi ejede, blev solgt ved auktion for at dække vor gæld, alting, blot med undtagelse af den stump jord, hvor min stolte tilværelse nu synger på sit sidste vers! Skønt jeg jo dengang kun var et barn endnu, gjorde det mig dog usigelig ondt, at vor ejendom blev solgt, eller rettere: jeg græd sandt at sige kun over, at jeg skulle miste vor have. Jeg havde vist ikke en eneste lykkelig erindring, uden at haven var med i den. Dernede havde jeg en stille forårsaften begravet min bedste ven, en gammel halt grævlingehund, der hed "Trix"; dernede, i skjul af de høje buske, havde jeg spist æbler, som jeg havde stjålet, søde, gulrøde Novgorod-æbler; og dernede endelig, midt i et bed af hindbærbuske, så jeg for første gang en af vore stuepiger, Claudia, som, trods sin stumpnæse og skønt hun havde den vane altid at le og så at gemme ansigtet i sit lommetørklæde, vakte så ømme og så lidenskabelige følelser hos mig, at jeg gik aldeles fra sans og samling, hver gang jeg kom i hendes nærhed. En gang i påsken, kan jeg huske, da turen kom til hende til at kysse min herskabelige hånd, var jeg lige på nippet til at kaste mig for hendes fødder og kysse hendes yderst uformelige lædersko. Du gode Gud! Er det muligt, at det allerede er tyve år siden? Ligger der så mange år mellem den tid, da jeg red på min lille fukshest langs med den gamle hæk i vor have, og rejste mig op i stigbøjlerne for at plukke sølvpoplens dobbeltfarvede blade? Så længe mennesket lever, mærker han ikke synderligt til sin egen eksistens; det går med den som med en tone, der kun kan høres i en vis afstand efter en vis tids forløb.

Min kære, velsignede have! Græsbevoksede stier rundt om den lille park; dejlige, sandede krog henne bag det gamle dige, hvor jeg havde så travlt med at fiske skaller og suder! og I birketræer, gennem hvis lange nedhængende grene jeg kunne høre bonden derude på landevejen synge sin melankolske sang, som nu og da afbrød telegaens skumplen! Jeg sender jer mit sidste farvel! ... I er det eneste, jeg nu, da jeg skal forlade livet, længselsfuldt strækker mine arme ud efter ... Gid jeg endnu engang kunne indånde malurtens bitre friskhed og den blide duft af boghveden, som den ligger slået på hjemmets marker; gid jeg endnu en gang kunne høre den simple klang af vor sognekirkes sprukne klokke tone over til mig fra det fjerne, strække mig endnu engang i skyggen af egekrattet oppe på skrænten ved hulvejen, følge endnu engang med øjnene vindens flygtige spor, når den i mørke bølger løber hen over vor steppes gulnende græs ... Bah, hvad skal nu alt dette her til? Jeg kan ikke skrive mere i dag. I morgen.

22. marts.

I dag er det igen mørkt og koldt. Den slags vejr holder jeg mere af; det passer bedre til, hvad jeg har for. Vejret i går vakte, yderst ubelejligt, mange unyttige stemninger og erindringer hos mig. Det skal ikke ske oftere. Disse stemningsudgydelser har noget til fælles med smagen af lakridsrod. Straks og når man kun suger ganske lidt, smager det ikke så dårligt endda; men et øjeblik efter har man hele munden fuld af en utålelig bitter smag. Jeg vil igen ganske roligt og ligefremt give mig til at fortælle min historie.

Vi flyttede altså til Moskva … Men, der falder mig noget ind: er det også umagen værd at fortælle min historie? Nej, såmænd om det er … Min historie er ganske som folks er flest. Hjemmet, universitetet, ansættelse i de laveste embeder, afsked, en lille kreds af bekendte, hæderlig fattigdom, beskedne fornøjelser, stilfærdige beskæftigelser, mådeholdne ønsker, – ja ikke sandt, det er jo noget, vi alle sammen kender? Jeg har desuden også en anden grund til ikke at fortælle min historie. Jeg skriver jo kun for min egen fornøjelse, og når min fortid end ikke i mine egne øjne frembyder noget særlig fornøjeligt eller særlig sørgeligt, kan der virkelig ikke være det mindste i den, som fortjener at lægges mærke til. Jeg vil hellere prøve på at komme på det rene med, hvordan min karakter er.

Hvad for en slags menneske er jeg? … Man kan indvende, at det er der nu ikke mere nogen, der vil falde på at spørge mig om. Det er meget sandt; men jeg skal dø, og jeg synes, det er

meget naturligt, at man, før man dør, har lyst til at få at vide, hvad for en slags fugl man egentlig har været.

Efter at jeg alvorligt har tænkt over dette vigtige spørgsmål, og idet jeg i øvrigt ikke har spor af grund til at udtale mig alt for bittert om mig selv, således som den slags folk plejer at gøre, der er meget overbeviste om deres egne store fortjenester – begynder jeg da med at indrømme en ting: at jeg har været det mest overflødige menneske, eller, om man hellere vil, den mest overflødige fugl af verden. Jeg skal bevise det i morgen, for i dag ryster jeg som en gammel gedebuk, og Terentjevna, min sygeplejerske, lader mig ikke have ro et øjeblik. "Gå De hen og læg Dem, faerlil, og drik Dem lidt te," siger hun hvert andet minut. Jeg ved meget godt, at hun bare trænger sådan ind på mig, forbi hun selv vil have te. Nå, lad gå! Hvorfor skulle det stakkels gamle skrog ikke søge at have så megen nytte af sin herre som muligt, mens der endnu er tid.

23. marts.

Vi har fået vinter igen. Sneen falder i store flokke ... "Til overs ... Overflødig ..." Det er et ypperligt ord, jeg der har fundet. Jo mere jeg trænger ind i min sjæls mest skjulte kroge, jo mere opmærksomt jeg betragter mit tidligere liv, desto mere overbevist bliver jeg om, at det ord siger ikke andet end den strengeste sandhed. Overflødig! ... Ja, det er netop ordet. Det passer heller ikke på andre ... menneskene kan være onde og gode og intelligente og stupide og behagelige og ubehagelige, men overflødige ... nej! Det vil sige, forstå mig ret, verden kan nok undvære den slags folk! ... ja naturligvis; men det karakteristiske for dem er ikke, at de er til overs, og når man taler om dem, får man ikke straks ordet "overflødig" på tungen. Hvad mig angår ... så er det det eneste, man kan sige om mig: "overflødig", eller: "overkomplet", ja, absolut det eneste. Det er tydeligt, at naturen ikke har gjort regning på min nærværelse, og den har da også behandlet mig som en ubelejlig og ubuden gæst.

En spøgefugl – en lidenskabelig kortspiller forresten – sagde engang meget træffende om mig, at min moder, den gang hun satte mig i verden, havde sat en *petite misère* bét, ligesom i Boston. Nu i dette øjeblik taler jeg roligt og uden spor af arrigskab om mig selv ... Spillet er forbi! Så længe jeg har været til, har jeg bestandig fundet min plads optaget, måske fordi jeg ikke søgte den der, hvor jeg burde have søgt den. Jeg har været ømfindtlig, frygtsom og pirrelig, som alle syge er. Desuden var der altid hos mig – rimeligvis på grund af overdreven

forfængelighed eller som følge af en mangelfuld organisation af mit moralske vasen – optårnet et bjerg, et umådeligt, uoverstigeligt bjerg mellem mine følelser, mine ideer, og udtrykket for disse følelser og ideer. Besluttede jeg en enkelt gang med magt at bortrydde denne hindring, at omstyrte barrieren, så kom der straks en pinlig generthed over hele mit vasen. Jeg gjorde ikke blot indtrykket af at være affektert og forskruet. Nej, jeg *var* det virkelig; jeg mærkede det, og skyndte mig at blive mig selv igen. I sådanne øjeblikke kom der en vild forvirring over min samvittighed. Jeg analyserede mig selv lige til den mindste fiber, jeg sammenlignede mig med andre, jeg tilbagekaldte i min erindring hvert blik, hvert lille smil, selv de ubetydeligste ord af *den* eller *den*, som jeg havde søgt at brillere for; jeg tog alt i den værste betydning; jeg lo bittert af mine prætentioner om at være "som alle andre mennesker", og som jeg så allerbedst sad og lo, faldt jeg pludselig sammen og sank hen i en urimelig modløshed; kort sagt, jeg var i evindelig uro, ligesom et egern i sit hjul. Jeg tilbragte hele dagen med dette frugtesløse og pinefulde arbejde. Og må jeg spørge Dem, hvad mener De, at et sådant menneske skulle kunne due til? Hvorfor er det sådan fat med mig? Hvad er grunden til denne uafladelige indre splidagtighed? Gud må vide det! Er der måske nogen, der kan sige mig det?

Jeg husker en dag, jeg tog ind til Moskva med diligencen. Vejen var god, men alligevel spændte postillonen en hest til for, henne ved siden af de to forløbere. Elendig og fuldstændig til ingen nytte, spændt fast til forvognen, Gud må vide hvordan, med et kort og stramt reb, der ubarmhjertigt skar sig ind i låret på den, skurede hen over dens hale, tvang den til at løbe på den

latterligste måde af verden, og gav den udseende af noget omtrent som et stort komma – vakte denne stakkels hest hele tiden min dybeste medlidenhed. Jeg sagde til postillonen, at jeg syntes, man kunne godt have undværet den femte hest … Han rystede på hovedet, gav den en halv snes rap af pisken langs hen ad dens magre ryg og ophovnede bug, og mumlede så i en halv ironisk tone: "Ja, det har De ret i, hun er til overs! …" Se jeg, jeg er også til overs. Heldigvis er der ikke langt til stationen.

Overflødig! … Jeg har lovet at bevise, at min opfattelse er korrekt, og jeg skal holde, hvad jeg har lovet. Jeg tror ikke, det er nødvendigt at dvæle videre ved tusinde bagateller, rent dagligdags hændelser og begivenheder, skønt de ganske vist i ethvert tænkende menneskes øjne uomtvisteligt ville vidne i min favør, eller rettere i favør af min mening om mig selv. Jeg vil hellere straks give mig til at fortælle et temmelig vigtigt faktum, hvorefter der sandsynligvis ikke mere vil kunne være spor af tvivl om, at ordet "overflødig" er fuldstændig på sin plads. Jeg har ikke i sinde, jeg gentager det, at gå i detaljer; men jeg kan dog ikke tie rent stille med en temmelig snurrig og mærkværdig omstændighed – jeg mener mine venners besynderlige opførsel imod mig – ja, for jeg har også haft venner. Hver gang jeg traf en af dem på gaden eller kom hen til dem, var det, ligesom de ikke følte sig rigtig tilpas; de smilede tvungent, når de mødte mig, så mig ikke ind i øjnene og stirrede heller ikke, som visse folk plejer at gøre, ned på mine fødder, men så hen på min kind, rakte mig hånden med en travl mine og sagde i en travl tone: "Ah, goddag, Tchulkaturin!" (Skæbnen har udstafferet mig med dette navn) eller: "Ah, der har vi Tchulkaturin", og gik så straks deres vej. Andre blev

undertiden stående aldeles ubevægelige, som om de anstrengte sig for at huske et eller andet. Jeg lagde mærke til det alt sammen, for jeg savner hverken evne til at observere eller skarpsindighed. Jeg er i det hele taget slet ikke dum, undertiden har jeg endog ganske pudsige og ret originale indfald; men i min egenskab af overflødigt og indvendig tilknappet menneske har jeg altid vogtet mig for at komme frem med, hvad jeg tænkte, så meget mere som jeg vidste i forvejen, at jeg kun kunne komme dårligt fra det. Det forekom mig undertiden endog meget besynderligt at høre de andre tale så ugenert og ligefremt. Det er dog en mageløs dristighed! tænkte jeg uvilkårligt. Alligevel må jeg tilstå, at trods al min tilknappethed kløede min tunge undertiden umanerligt efter at sige noget; men det var aldeles bestemt kun i min grønneste ungdom, at jeg nåede til at få et par ord frem; senere hen i livet lykkedes det mig næsten altid at blive herre over mig selv. Jeg sagde til mig selv: "Det er vist det fornuftigste, at du holder din mund", og slog mig øjeblikkelig til ro. Det er noget, vi russere altid kan, – holde mund mener jeg ... Men det var jo ikke det, jeg skulle tale om, og jeg er da heller ikke sat til at kritisere andre.

Takket være et sammenstød af ubetydelige, men for mig alligevel vigtige omstændigheder, kom jeg for nogle år siden til at tilbringe seks måneder i distriktskøbstaden O... Byen lå på skråningen af et bjerg og var dårligt bygget. Den havde omtrent otte hundrede indbyggere; der var en ulidelig fattigdom, husene så ud som jeg ved ikke hvad. Hovedgaden var hist og her spærret af uhyre stykker kalksten, der gjorde tjeneste som stenbro og endog nødte telegaerne til at gøre en omvej. Der var et utrolig snavset torv, og midt på det lå der en lille bygning,

som var inddelt i mørke huller. I disse huller opholdt der sig nogle mennesker med bredskyggede hatte, som søgte at give sig udseende af, at de havde med handel at bestille. På torvet stod der også en høj spraglet stang, og ved siden af den var der i reglen efter autoriteternes ønske eller befaling stillet en kærre med noget gult hø i; en høne, der tilhørte regeringen, trippede omkring neden under kærren. Kort sagt, man levede elendigt i bemeldte by. De første dage, jeg var der, havde jeg nær mistet forstanden af lutter kedsomhed. Jeg må her indskyde den bemærkning, at ganske vist er jeg et overflødigt menneske, men ikke fordi jeg selv har ønsket at være det; jeg er nok syg, men jeg hader alt, hvad der er usundt … Jeg er ikke gået af vejen for lykken, jeg har endog grebet efter den både til højre og til venstre … Der er altså heller ikke noget forunderligt i, at jeg er i stand til at kede mig ligesom alle andre dødelige. – Det var tjenesteanliggender, der havde ført mig til byen O…

Nej, jeg tror virkelig, at Terentjevna har gjort ed på, at hun vil tage livet af mig. Her er en prøve på vor konversation:

Terentjevna. – Du gode Gud, fa'erlil, hvad er dog alt det, du sidder der og skriver? Det har du såmænd ikke godt af, sådan at sidde og skrive hele tiden.

Jeg. – Men jeg keder mig, Terentjevna.

Hun. – Drik du dig en kop te og gå til sengs. Vorherre ser nok i nåde til dig, så at du kommer til at svede og kan få dig en smule søvn.

Jeg. – Men jeg har ikke lyst til at sove.

Hun. – Å Gud velsigne dig, fa'erlil, det må man rigtig aldrig sige! Nej, gå du bare til sengs, det er såmænd det fornuftigste, du kan gøre.

Jeg. – Jeg dør dog, Terentjevna, hvordan jeg så bærer mig ad.

Hun. – Å Gud velsigne dig, fa'erlil! Nå, skal jeg så bringe dig en kop te?

Jeg. – Jeg siger dig, Terentjevna, jeg har kun en uge tilbage at leve i.

Hun. – Hi, hi, fa'erlil! Du vil nok gøre løjer med mig. Ja, så går jeg efter samovaren.

Jeg. – Å du gule, tandløse, udlevede skabning, er jeg da ikke længere en mand, ikke engang i dine øjne?

24. marts. – Stærk frost.

Samme dag, som jeg var ankommet til byen O..., nødte de ovenfor omtalte tjenesteanliggender mig til at begive mig til en vis Osjogin Kiril Matvejitch, en af distriktets vigtigste embedsmand, som jeg først gjorde bekendtskab med, eller rettere som jeg først nærmede mig til, da der var gået en fjorten dages tid.

Hans gård lå på hovedgaden og udmærkede sig frem for de andre huse ved sit teglstenstag og ved de to stenløver, som lå hver på sin side af porten. Det var af den slags løver, som man så tit ser udenfor portene l Moskva, og som nærmest ligner fantastiske hunde. Alene de var nok til at bevise, at Osjogin var en rig mand, og han ejede virkelig også fire hundrede sjæle, så hele den fine verden i O... hos sig og gik for at være gæstfri. Præfekten i byen, en ualmindelig tyk herre, der så ud som en havareret varepakke, kørte på besøg til ham i sin store tospændervogn. Også de andre embedsmænd kom i hans hus: prokurøren, et galdesygt og ondskabsfuldt kreatur; landmåleren, en herre af tysk herkomst, men med tartarisk figur, og som var meget forfalden til at sige brandere; inspektøren over bro- og vejvæsenet, et følsomt gemyt, en god sanger, men dårlig taler; fremdeles distriktets forhenværende chef, et individ med farvet hår, snavset og iturevet skjorte og snævre bukser på; der var desuden i hans ansigt dette grandiose udtryk, som er ejendommeligt for alle dem, der ved dom er blevet overbevist om underslæb. Endelig traf man hos Osjogin to proprietærer, et par uadskillelige venner, der begge

var gamle og affældige, og hvoraf den yngste til stadighed søgte at ydmyge den anden og ved enhver lejlighed stoppede munden på ham med en og samme bebrejdelse: "Men kan De dog ikke tie stille, Sergei Sergejitch! Hvor vil De snakke med, De, som skriver *prop* med b? Ja, mine herrer," fortsatte han og vendte sig indigneret til dem, der tilfældigvis var til stede, "vil De tænke Dem, Sergei Sergejitch skriver *brob* i stedet for *prop*." Naturligvis gav alle de tilstedeværende sig til at le, skønt ingen af dem efter al sandsynlighed var meget stiv i ortografien, og den ulykkelige Sergei Sergejitch blev pludselig tavs, bøjede hovedet og smilede resigneret ... Men jeg glemmer nok, at mine dage er talte, siden jeg sådan giver mig til at snakke løst og fast. Nuvel da, kort og godt, Osjogin var gift, han havde en datter, der hed Elizaveta Kirillovna, og jeg blev forelsket i denne unge pige.

Osjogin var hverken god eller ond, men simpelthen sådan som folk er flest; hans kone ... tager jeg ikke i betænkning at kalde en gammel høne; men datteren lignede slet ikke forældrene. Hun havde en smuk figur og var livlig og beskeden; hendes grå øjne kiggede milde og klare frem under øjenbrynene, der altid var trukket lidt opad, som det er tilfældet hos børn; hun smilede næsten altid og lo meget ofte. Hendes friske stemme havde en behagelig klang, hver bevægelse, hun gjorde, var utvungen og rask; hun blev let rød i hovedet og lo ad det. Hendes påklædning var ikke altid rigtig smagfuld; det var for det meste simple kjoler, hun gik i, men de klædte hende godt. Jeg var almindeligvis temmelig langsom af mig til at slutte bekendtskaber; jeg var ikke vant til at omgås damer, og når jeg kom til at være sammen med dem, gav jeg mig

hårdnakket til at rynke øjenbrynene og se forvirret ud, eller jeg fremstammede noget tåbeligt tøjeri og vendte og drejede forlegen hvert ord, jeg havde i munden, før jeg kom ud med det. Men med Elizaveta Kirillovna gik det mig ganske anderledes; her følte jeg mig i mit es straks den første dag. Det gik således til. Jeg kom en dag noget før middag for at tale med Osjogin, og spurgte, om han var hjemme. "Jo han er," blev der svaret, "men han er ved at klæde sig om. Vil De ikke gå ind i stuen så længe?" Jeg gik ind og så mig om; henne ved vinduet sad der en ung pige i hvid kjole og vendte ryggen til mig. Hun holdt et fuglebur foran sig på skødet. Som sædvanlig følte jeg mig straks forlegen, men jeg søgte at tage mig sammen, og for at vise at jeg var der, gav jeg mig til at hoste. Den unge pige vendte sig om, og det så hurtigt, at nakkehårets krøller slog hende i ansigtet. Da hun så mig, bøjede hun sig lidt forover og pegede smilende på en lille æske, der var halvt fyldt med hampefrø. "Tillader De?" sagde hun. Naturligvis, og sådan som man altid bærer sig ad i den slags tilfælde, nikkede jeg først indtagende med hovedet, gav mig så til at smile, løftede den ene hånd i vejret og gjorde to graciøse sving i luften med den. Den unge dame vendte sig straks om igen, tog den lille trælåge af buret og satte sig til at kradse stærkt på den med en kniv og sagde så uden at vende sig om imod mig: "Det er faders dompap ... Kan De lide dompapper?" – "Jeg holder mere af kanariefugle," fik jeg med stor anstrengelse frem. – "Nej! det gør jeg også, jeg elsker kanariefugle, men vil De blot se denne her, er den ikke sød! se bare, den er slet ikke bange." Jeg var meget forbavset over, at jeg selv ikke var bange. "Kom herhen, skal De se; den hedder

Popka." Jeg gik derhen og bøjede mig ned over buret. "Nå, hvad synes De, er den ikke sød?"

Hun vendte sig om imod mig; vi var så nær ved hinanden, at hun var nødt til at bøje hovedet lidt tilbage for at kunne se på mig med sine dejlige øjne. Jeg så på hende: der var et så mildt og venligt smil i hendes ungdommeligt friske og rødmossede lille ansigt, ja jeg selv kom til at smile og var lige på nippet til at give mig til at le. I det samme gik døren op, og hr. Osjogin kom ind. Jeg satte mig øjeblikkelig til at snakke overordentlig ugeneret med ham, og jeg ved ikke selv, hvordan det gik til, men jeg blev der og spiste til middag og tilbragte hele aftenen hos dem. Da Osjogins tjener, en stakkels luvslidt djævel, som næsten var blind, næste dag hjalp mig min overfrakke af, smilede han allerede til mig, som om jeg kunne have været en gammel bekendt af huset.

At finde, om også kun for en tid, et tilflugtssted, et hjem, at lære denne stilfærdige ynde at kende, som hviler over huslivets sædvaner og forhold, det var en lykke, som jeg overflødige menneske, der ikke havde erindringer om et familieliv, endnu aldrig havde kendt. Hvis det overhovedet var muligt, at der var noget som helst ved mig, der kunne bringe én til at tænke på en blomst, og hvis denne sammenligning ikke allerede var så rædsom forslidt, kunne jeg føle mig fristet til at sige, at fra den dag begyndte min sjæl at udfolde sig. Jeg selv og alt omkring mig syntes pludselig at være forvandlet: kærligheden kastede sit magiske lys over hele min tilværelse, ja, over hele min tilværelse lige indtil det mindste og mest ubetydelige; det var, som når et værelse længe har stået mørkt og ubeboet og solen pludselig trænger ind med sine stråler. Jeg stod op, gik til sengs, spiste

frokost, jeg røg min pibe på en ganske anden måde, end jeg før havde gjort. Jeg mere fløj end gik, ja, på ære: jeg fløj afsted, som om der med ét var vokset vinger ud fra mine skuldre. Jeg kan huske, at jeg ikke et øjeblik var i tvivl om beskaffenheden af den følelse, som Elisabeth Kirillovna indgød mig. Jeg var lidenskabeligt forelsket i hende lige fra den første dag, vi mødtes, og straks den første dag var jeg mig bevidst, at jeg var forelsket. I hele tre uger så jeg hende hver eneste dag. De tre uger har været den lykkeligste tid i mit liv; men det er en af de erindringer, som piner sindet. Jeg kan ikke tænke på disse tre uger, uden at jeg også uvilkårligt kommer til at tænke på, hvad der fulgte efter, og uden at en giftig bitterhed fylder det hjerte, som skulle fortabe sig i henrykkelse.

Det er bekendt nok, at når et lykkeligt menneske er fuldstændig sund på legeme og sjæl, arbejder hans hjerne kun meget lidt. En rolig og mild følelse, en følelse af mættelse og tilfredsstillelse opfylder hele hans væsen; han er betaget af den, bevidstheden om hans egen person glider bort og forsvinder. "Han svælger i lykke," plejer de dårlige poeter at sige. Men når denne "fryd" endelig begynder at blegne, føler mennesket undertiden en vis ærgrelse, noget som en slags sorg over, at han lagde så lidt mærke til sig selv, mens han var lykkelig, og over at han ikke har kaldt refleksionen og erindringen til hjælp for således at kunne forlænge og fordoble sine nydelser. Som om mennesket i "sin lyksaligheds tid" – hvad det så end gjaldt – kunne bekymre sig om at reflektere over sine følelser! Ak, det lykkelige menneske er som en flue i sollyset! Således er det også mig så godt som umuligt, når jeg tænker tilbage på disse tre uger, at få et nøjagtigt og bestemt indtryk. Jeg har så meget

vanskeligere ved det, som der i al denne tid ikke foregik det mindste særligt bemærkelsesværdige imellem os … Hin snes dage forekommer mig som noget vidunderlig mildt og varmt og ungt og duftende, som en stråle af lys i mit blege og farveløse liv. Min hukommelse bliver først og lige på en gang ubøjelig nøjagtig og sikker fra det øjeblik af, da – for endnu en gang at bruge disse dårlige poeters udtryk – "skæbnens jernhånd faldt tungt på min skulder."

Og alligevel har mit sind bevaret nogle indtryk fra disse tre uger. Undertiden, når jeg længe tænker tilbage på den tid, dukker enkelte erindringer pludselig op fra det forbigangnes tætte mørke, ligesom man ved længe at stirre på nattehimlen uventet opdager tindrende stjerner. Jeg husker især tydeligt en gang, vi spadserede gennem den lille skov, som ligger bag ved byen O.… Vi var i alt fire: den gamle fru Osjogin, Lisa, jeg og en vis Bisjmenkov, som jeg senere kan komme til at tale om, et lille blondt, fredsommeligt og skikkeligt menneske, der boede i O… og var ansat i et ubetydeligt embede. Hr. Osjogin var blevet hjemme; han sagde, han havde hovedpine, for at kunne få ro til at sove. Det var en dejlig dag, med en luft så varm og frisk og ren. Russerne sætter i reglen ikke synderlig pris på offentlige haver eller spadseregange. Hvad der end kan være grunden dertil, så træffer man kun sjældent et levende væsen i disse såkaldte offentlige haveanlæg; i det højeste kommer der af og til en gammel kone rokkende og sætter sig med et suk på en bænk af græstørv, der er aldeles gennemstegt af solen og som kun får dårlig skygge fra en forkrøblet lille busk. Men hvis der tilfældigvis findes en ussel lille birkeskov i nærheden af byen, holder købmændene og undertiden også embedsmændene nok

af at traske derud på søn- og helligdagene; de tager deres samovar, kager og vandmeloner med sig, og efter at have udbredt alle disse lækkerier på den støvede grønsvær, som støder op til landevejen, lejrer de sig omkring dem, og æder og drikker i deres ansigts sved, lige til det bliver aften. Der lå netop sådan en lille skov to verst fra byen O.... Vi gik derud, lidt efter at vi havde spist til middag. Bisjmenkov bød fru Osjogin, og jeg Lisa armen. Det var allerede hen imod aften. Jeg var i min forelskelses første hede (vi havde næppe kendt hinanden i fjorten dage); jeg befandt mig i denne tilstand af lidenskabelig og opmærksom tilbedelse, hvor hele vor sjæl uskyldigt og uvilkårligt følger enhver af den elskedes mindste bevægelser, hvor vi ikke kan blive trætte af at være sammen med hende, ikke matte af at høre hendes stemme, hvor vi ser omkring os med et smil som barnets, der netop er blevet helbredet, og hvor enhver, der blot har en lille smule erfaring, på hundrede skridts afstand og straks ved det første blik kan se, hvad der foregår i os. Jeg havde aldrig før haft Lisa under armen. Vi gik ved siden af hinanden, vore fødder trykkede lydløst det høje grønne græs ned. En sagte vind viftede omkring os og inde mellem birketræernes hvide stammer, og kastede af og til Lisas hattebånd hen i ansigtet på mig. Jeg fulgte ufravendt hendes blik, indtil hun med ét vendte sig fornøjet om imod mig, og vi gav os til at smile begge to. Fuglene syntes at tilkvidre os deres bifald; gennem det fine og gennemsigtige løvværk kiggede den blå himmel kærligt ned til os. Jeg blev svimmel i denne overflod af lyksalighed. Jeg skynder mig at tilføje, at Lisa slet ikke var indtaget i mig; hun kunne godt lide mig, hun var af naturen ikke sky af sig; men det var ikke faldet i min lod at skulle

forstyrre hendes barnlige ro. Hun støttede sig til min arm, som om jeg kunne have været hendes broder. Hun havde lige fyldt sit sekstende år … Og alligevel, – den aften så jeg hin blide indre gæring begynde, der går forud for den unge piges omdannelse til kvinde … Jeg var vidne til denne forvandling, til denne uskyldige usikkerhed, denne urolige eftertænken; jeg var den, der først kom til at lægge mærke til dette bliks pludselige blødhed, denne ulighed i stemmens toner, og jeg, jeg stakkels tosse! jeg, der er til overs her på jorden! … jeg skammede mig ikke ved en hel uge igennem at tro, at det var mig, som var skyld i forvandlingen! …

Vi spadserede længe omkring i skoven; det var blevet aften; ingen af os talte synderligt. Jeg tav, som alle uerfarne forelskede plejer at gøre, og hun tav med, rimeligvis fordi hun ikke havde noget at sige mig; men hun så ud, som om hun var helt betaget af en eller anden tanke, hun rystede på hovedet på en ganske særegen måde og bed med en drømmende mine i et blad, som hun lige havde plukket. Undertiden kom der noget resolut over hende og hun gav sig til at gå i forvejen, så standsede hun pludselig igen, ventede på mig, så sig om og smilede forunderligt distræt.

Den foregående dag havde vi læst "*Fangen fra Kaukasus*" sammen. Hvor hun havde lyttet begærligt efter, som hun sad der med brystet støttet mod bordet og med en hånd under hver kind. Jeg gav mig til at tale om dette digt; hun rødmede, spurgte mig, om jeg havde husket at give hendes dompap hampefrø, før vi gik hjemmefra, gav sig så til at synge en romance ganske højt og blev pludselig tavs igen. Skoven var meget tæt til den ene side og faldt af i en stejl og høj skrænt; neden under den

bugtede en lille flod sig, og på den anden side af floden strakte der sig en uoverskuelig slette, der snart bølgede med sine strømhvirvler og snart lå ubevægelig og tætsluttet som en dug; hist og her var den gennemskåret med hulveje. Lisa og jeg nåede først ud i skovkanten, Bisjmenkov og fru Osjogin var sakket noget bag ud. Vi trådte ud af skoven, – og blev pludselig stående og var begge nødt til at lukke øjnene: lige foran os gik solen, blodrød og strålende, ned bag en glødende sky. Det så ud, som om den halve himmel stod i brand; purpurfunklende stråler faldt skråt hen over sletterne, kastede et dæmpet genskær på den del af hulvejene, der ikke netop lå i skyggen, faldt som striber af smeltet bly hen over den lille flod, undtagen hvor den var skjult af træerne, der hældede sig ud over den og skinnede lodret på siden af skrænten og på det nedrullede skovtæppe. Vi blev stående uden at røre os, helt indhyllede i et glødende lys. Jeg formår ikke at gengive al den betagende højhed i dette billede. Man siger, at for den blinde korresponderer den røde farve med trompetklang. Jeg ved ikke, om denne sammenligning er rigtig; men der var virkelig i denne strøm af flammende guld, i denne himlens og jordens vældige omfavnelse, ligesom en imponerende musik, noget som en vældig brusende appel. Jeg brød ud i et udbrud af begejstring og vendte mig straks om til Lisa. Hun stirrede ufravendt frem for sig, lige ind i solen. Jeg husker, at den spejledes i hendes øjne som små lysende prikker. Hun var tankefuld og stærkt bevæget. Hun svarede ikke på mit udråb, men stod ganske stille med bøjet hoved. Jeg rakte hende hånden; hun vendte sig bort og brast pludselig i gråd. Jeg så på hende med en hemmelig og næsten glad uro … Vi hørte

Bisjmenkov tale nogle få skridt bag ved os. Lisa tørrede i en fart sine tårer bort og så på mig med et usikkert smil. Fru Osjogin kom ud af skoven, lænet til sin kavalers arm; de blev også begge to stående for at beundre det prægtige skuespil. Fruen henvendte et spørgsmål til sin datter, og jeg kan huske, hvorledes jeg uvilkårligt kom til at ryste, da Lisas krystalklare stemme vibrerede, idet hun svarede moderen. Imidlertid var solen gået ned, og den glødende aftenrøde begyndte at tabe sig. Vi vendte om og gik hjemad. Jeg havde igen Lisa under armen. Der var endnu temmelig lyst i skoven, så jeg kunne tydeligt skelne hendes træk. Det røde skær, som havde været udbredt over hendes ansigt, var endnu ikke helt forsvundet, hun så endnu ud, som om hun var indhyllet i den nedgående sols stråler. Hendes arm strejfede næppe min. Det varede længe, før jeg turde vove at tale, så voldsomt bankede mit hjerte. Igennem træerne skimtede man langt borte en vogn, det var kusken, som kom kørende os i møde i skridtgang hen ad den tunge og sandede landevej.

"Hvorfor græd De, Elizaveta Kirillovna?" sagde jeg endelig.

Hun tav et øjeblik og svarede så: "Jeg ved det ikke selv."

Jeg så, da hun vendte sig om imod mig, at hendes øjne endnu var fugtige af tårer. Blikket forekom mig aldeles forvandlet.

"Jeg kan tænke, at De holder meget af naturen?" fortsatte jeg. Det var slet ikke det, jeg ville have sagt, og det kneb for mig at få stammet denne frase færdig. Hun rystede på hovedet. Jeg var ikke i stand til at få så meget som en stavelse frem til ... Jeg ventede på, jeg ved ikke hvad ... på en tilståelse? Bah! Jeg ventede på et fortroligt blik, et spørgsmål ... Men Lisa gik med nedslagne øjne og tav. Jeg spurgte endnu en gang sagte:

"Hvorfor?" men fik intet svar. Jeg kunne mærke, at hun følte sig generet og næsten skamfuld.

Et kvarters tid efter sad vi alle fire i vognen og kørte ind ad byen til. Hestene løb i rask trav; vi rullede hurtigt gennem mørket og den friske luft. Jeg gav mig til at passiare, men henvendte mig hele tiden til Bisjmenkov eller fru Osjogin. Jeg undgik at se hen på Lisa, men jeg kunne mærke, at som hun sad der, trykket tilbage i vognen, flakkede hendes blik ustadigt omkring og hvilede flere gange på mig. Da vi kom hjem, var hun atter blevet herre over sig selv; men hun ville dog ikke indlade sig på at fortsætte vor lekture, og gik tidligt til ro. Krisen, den krise, som jeg før talte om, var nu kommet over hende. Hun var hørt op at være barn, var begyndt at vente ... vente, som jeg. Hun kom ikke til at vente længe.

Jeg gik hjem den aften betaget og beruset. Noget underlig tomt, der havde ligget og spiret inden i mig som en anelse, en mistanke, visnede på en gang og døde. Den pludselige tilbageholdenhed i Lisas væsen overfor mig, som jeg havde lagt mærke til, skrev jeg på den jomfruelige kyskheds og frygtsomheds regning ... Havde jeg ikke også læst de tusinde gange og i mangfoldige bøger, at kærlighedens første frembrud forvirrer og forskrækker en ung pige? Jeg følte mig usigelig lykkelig og vuggede mig allerede i en uendelighed af planer.

Hvis nogen den gang havde hvisket mig i øret: "Du gør galt bestik, min ven; det er ikke det, der venter dig, kan du tro. Det, der venter dig, det er døden, ensom og forladt, i et elendigt faldefærdigt hus, under støjen af en gammel megæres utålelige smælden og skælden, som lurer utålmodigt på din sidste time, for at hun kan komme til at sælge dine gamle støvler! ..."

Ja, hvor nødig jeg vil, så fristes jeg til at udbryde med en stor russisk filosof: "Hvordan skal man kunne vide, hvad man ikke ved?" Nå – i morgen.

25. marts. – Snefuld vinterdag.

Jeg har læst, hvad jeg skrev i går, og har været lige på nippet til at rive det hele itu. Jeg synes, at jeg fortæller alt for følsomt og går alt for meget i detaljer. Men hvorfor skulle jeg forresten nægte mig selv det lille drømmeri, da dog de andre erindringer fra den tid ikke kan skaffe mig anden nydelse end den særegne slags, som Lermontov taler om, når han siger, at det volder én på en gang smerte og velbehag at rive arrene af et gammelt sår op igen? Alligevel, der må være en ende på alt. Jeg fortsætter altså uden følsomhed.

Hele den uge, som fulgte efter spadsereturen, forbedredes min situation ikke det allermindste, og alligevel blev den forvandling, som der var foregået med Elisabeth, for hver dag mere og mere påfaldende. Endnu en gang, jeg fortolkede denne forandring således, som det var mest smigrende for mig … De isolerede og frygtsomme folks ulykke – jeg mener dem, der er frygtsomme af forfængelighed – består deri, at skønt de har øjne i hovedet og spiler dem op, så højt de kan, ser de alligevel alting i et falsk lys, som om de så gennem kulørte briller. Deres egne tanker og egne iagttagelser leder dem hvert øjeblik på vildspor. I de første dage af vort bekendtskab var Lisa utvungen og tillidsfuld som et barn imod mig, ja det er endog meget muligt, at der lå en naiv tilbøjelighed skjult i denne hendes måde at være på … Men da den besynderlige og næsten pludselige krise var kommet over hende, følte hun sig, efter en kort tids vaklen genert og utilpas i min nærværelse; hun søgte uvilkårligt at undgå mig og var på samme tid nedslået og

drømmende … Hun ventede … Hvad ventede hun på? Hun vidste det ikke selv … og jeg … jeg var lykkelig over forandringen … Jeg er forresten villig til at indrømme, at enhver, der havde været i mit sted, lige så godt kunne have bedraget sig selv: for hvem er ikke forfængelig? Det er unødvendigt at sige, at alt dette først blev klart for mig senere, da jeg blev nødt til at trække mine forpjuskede vinger ind igen, disse vinger der aldrig skulle komme til at bære mig hverken højt eller langt.

Denne misforståelse mellem Lisa og mig varede en hel uge, og det er der ikke noget forbavsende i; jeg kender misforståelser, der har varet hele år. Hvem skulle ville vove at påstå, at sandheden er den eneste virkelige? Løgnen er akkurat lige så sejlivet som sandheden, ja måske en god portion mere. Jeg kan nok huske, at min nagende orm, tvivlen, flere gange i løbet af denne uge begyndte at røre sig inden i mig … Men den slags isolerede folk, som jeg hører til, er lige så lidt i stand til at forstå, hvad der foregår inden i dem, som hvad der sker uden om dem og lige for deres næse. Og desuden, tror man måske, at kærlighed er en naturlig følelse? Ligger det i menneskets natur at elske? Kærligheden er en sygdom, og de syge lystrer ikke nogen regel. Jeg indrømmer, at jeg undertiden følte mig ubehagelig beklemt om hjertet; men det var fordi alt lå hulter til bulter inden i mig. Hvordan skulle man så kunne afgøre, hvad der var sandt og hvad der var løgn? Hvad mening, hvad betydning skulle man kunne tilskrive de forskellige indtryk? Nå, det være som det vil, alle disse misforståelser, anelser og forhåbninger blev snart jaget på flugt.

En dag – en formiddag, klokken kunne vel omtrent være tolv – da jeg kom ind i entreen hos Osjogins, hørte jeg inde i

dagligstuen en smuk klangfuld stemme, som jeg ikke kendte. Døren gik op, og på dørtærsklen viste sig sammen med herren i huset en ung mand, der så ud til at være omtrent fem og tyve år, og som var høj og smukt klædt; han kastede hurtigt en officerskappe, der lå på en bænk, over skuldrene, sagde forbindtligt farvel til Kiril Matvejitch, tog skødesløst med hånden til huen, idet han passerede forbi mig, og forsvandt med samt sine klirrende sporer bag entredøren.

"Hvem var det?" spurgte jeg Osjogin.

"Det var fyrst N...," svarede han med en vigtig mine. "Han er kommet hertil fra St. Petersborg for at inspicere rekrutterne. Men hvor pokker er mine folk henne?" fortsatte han hidsigt, "en af kejserens generaladjudanter, og så er her ingen til at hjælpe ham kappen på!"

Vi gik ind i salen.

"Har han været længe her i byen?" spurgte jeg.

"Fra i går aftes. Jeg tilbød ham et værelse hos os, men han ville ikke tage imod det. Han ser forresten ud til at være en elskværdig fyr."

"Var han her længe?"

"En times tid. Han bad mig om at præsentere sig for Olympia Nikitichna."

"Og De gjorde det?"

"Ja, naturligvis?"

"Og også for Elisabeth Kirillovna?"

"Forstår sig, de har gjort bekendtskab med hinanden."

"De ved ikke, hvor længe han har i sinde at blive her på egnen?"

"Jo, jeg tror en fjorten dages tid eller sådan noget."

Dermed skyndte Kiril Matvejitch sig afsted for at klæde sig om. Så vidt jeg husker, vakte fyrstens ankomst den gang endnu ikke den mindste frygt hos mig, undtagen måske denne følelse af uvilje, som i reglen kommer over os, når der dukker et nyt ansigt op i vore venners kreds. Måske blandede der sig også i denne følelse noget, jeg ved ikke hvad, noget, der lignede den jalousi, som enhver elegant Petersborger officer indgyder en frygtsom og ubetydelig provinsbeboer. "Denne fyrste", sagde jeg til mig selv, "er en af hovedstadens løver; han ser naturligvis ned på os, som om det kunne være et umælende dyr." Jeg havde jo kun set ham et øjeblik, men havde dog haft tid nok til at opdage, at det var en køn fyr, elegant påklædt og med belevne manerer. Jeg gik nogle gange op og ned ad gulvet inde i stuen og blev til sidst stående henne foran et spejl; jeg trak en lille kam op af lommen for at give mit hår et skødesløst malerisk fald, og, som det undertiden hænder, faldt jeg pludselig i staver over at betragte mit eget ansigt. Jeg husker, at hele min opmærksomhed var pinligt koncentreret på min næse, hvis bløde og ubestemte omrids ikke tiltalte mig synderligt. Pludselig ser jeg dybt inde i det skråthængende spejl, som næsten hele værelset afspejlede sig i, en dør blive åbnet, og Lisas skikkelse komme frem på tærsklen. Jeg ved ikke hvorfor, men jeg blev stående som naglet fast. Lisina bøjede hovedet frem, betragtede mig opmærksomt, bed sig i læben, holdt vejret, som en der er glad over ikke at være blevet set, trak sig forsigtigt tilbage og skubbede døren sagte til igen. Døren knirkede ganske lidt ... Jeg rørte mig ikke af pletten. Hun lukkede døren i og forsvandt.

Det var ikke længere muligt at tage fejl. Minespillet i Lisas ansigt, dette minespil, som kun udtrykte ønsket om at slippe fri for et ubehageligt møde, det hurtige glimt af tilfredshed, som jeg opfangede i hendes blik, da hun troede at være sluppet lykkelig og vel bort uden at være blevet set – alting sagde mig tydelig nok: Denne unge pige er ikke spor af forelsket i dig. Jeg blev stående længe, meget længe, og var ikke i stand til at rive blikket løs fra denne ubevægelige og tavse dør, der havde vist sig som en hvid plet dybt inde i spejlet. Jeg ville smile til mig selv, men det skuffede udtryk i ansigtet kunne ikke forliges med et smil. Jeg lod hovedet sørgmodigt falde ned på mit bryst, gik hjem til mig selv, og kastede mig på min sofa. Der lå nu som en centnervægt på mit bryst, så jeg ikke en gang kunne græde. – Er det muligt? Blev jeg ved at gentage, som jeg lå der på ryggen, ligesom en død, og med armene korslagte over brystet: – Er det muligt? ... Hvad synes De om mit "Er det muligt?"

26. marts. – Tøvejr.

Da jeg næste dag, skælvende og efter længe at have vaklet frem og tilbage, trådte ind i Osjogins modtagelsessalon, var jeg allerede blevet et andet menneske end det, Osjogins havde kendt i de tre uger. Alle mine gamle fikse ideer, som jeg under en ny følelses indflydelse havde begyndt at vænne mig af med, dukkede pludselig op igen og tog mig i besiddelse, som en husherre, der kommer hjem til sin lejlighed. Og det er der ikke noget forbavsende i: folk af min kaliber påvirkes mindre af positive kendsgerninger end af personlige indtryk. Det var ikke længere siden end i går, at jeg havde drømt om "gensidig kærligheds unævnelige lykke", og i dag var der allerede ikke mindste spor af tvivl hos mig om min "ulykke", og jeg betragtede mig selv som stående på fortvivlelsens toppunkt, skønt jeg ganske vist ikke ville have været i stand til at finde blot det mindste fornuftige påskud for min smerte. Jeg kunne ikke være skinsyg på fyrsten, for hvordan det nu også stod eller ikke stod sig med hans fortrin, så var det ene faktum, at han viste sig, dog endnu ikke tilstrækkeligt til med et eneste strøg at udslette alle Elisabeths venlige følelser? Jeg kom til at tænke på dagen i går. – Og spadsereturen i skoven? sagde jeg til mig selv. Men så udtrykket i hendes ansigt inde i spejlet? ... Nå, fortsatte jeg: – Spadsereturen i skoven synes dog ... Du gode Gud, hvor jeg dog spiller en flov rolle! sagde jeg endelig ganske højt. På den måde dukkede ufuldendte og halvt tænkte tanker vel de tusinde gange op i ensformig hvirvel og summede igennem min hjerne. Da jeg gjorde mit næste besøg hos Osjogins, var jeg

atter, jeg gentager det, blevet dette pirrelige, mistænksomme og forskruede menneske, som jeg havde været fra barndommen af.

Hele familien var samlet i modtagelsesværelset. Bisjmenkov var der også. Han sad henne i en krog. De lod alle sammen til at være meget oprømte. Hr. Osjogin var især i et strålende humør; det første, han fortalte mig, var, at fyrst N... havde tilbragt aftenen i går hos dem. Lisa tog høfligt imod mig. "Nå således," sagde jeg til mig selv: "Nu forstår jeg, hvorfor man er i så godt humør." Jeg tilstår, at dette fyrstens andet besøg overraskede mig. Det havde jeg slet ikke ventet. Den slags folk, som jeg er af, venter sig altid alt muligt andet i verden end netop det, som ifølge tingenes naturlige orden må indtræffe. Jeg satte mig til at surmule og tog en mine på som et fornærmet, men ædelmodigt menneske. Jeg ville straffe Lisa ved at lade hende føle, at jeg var misfornøjet. Noget, som i øvrigt viser, at jeg endnu ikke havde opgivet alt håb. Man påstår, at det undertiden skal være ganske fornuftigt, når man virkelig er genelsket, således at pine den, man elsker; men det var en forfærdelig dumhed i min situation.

Lisa tog aldeles ingen notits af mig. Kun fru Osjogin blev forbavset over min højtidelige tavshed og spurgte med en urolig mine om, hvordan jeg havde det. Jeg svarede naturligvis, med et bittert smil, at jeg, gudskelov! havde det udmærket godt. Hr. Osjogin blev ved at diske op med en uendelighed af detaljer angående sin gæst; men da han mærkede, at jeg kun svarede trevent og mut, henvendte han sig til Bisjmenkov, der hørte på hans fortællinger med største opmærksomhed, I det samme trådte en tjener ind og meldte fyrst N.... Herren i huset sprang hurtigt op for at tage imod ham. Jeg fæstede øjeblikkelig mit

ørneblik på Lisa, og jeg så, at hun rødmede af glæde og gjorde en bevægelse på stolen, hvor hun sad. Fyrsten kom ind, parfumeret, livlig, overordentlig elskværdig.

Da jeg ikke laver en fortælling i ængstelse for "den velvillige læsers dom", men simpelt hen skriver for min egen fornøjelse, kan jeg fritage mig selv for at gøre brug af de herrer romanforfatteres sædvanlige snedigheder og straks uden videre omsvøb sige, at Lisa lige fra det første øjeblik af var blevet indtaget i fyrsten, og at han ligeledes havde forelsket sig i hende, dels fordi han ikke havde andet at bestille, dels fordi han nu engang var vant til at sætte alle damer fluer i hovedet, og dels endelig fordi Elisabeth var et virkelig fortryllende væsen. Fyrsten havde sandsynligvis ikke ventet at finde en sådan perle i en så modbydelig muslingeskal (jeg mener denne gyselige by O...), og hvad Lisa angår, så havde hun hidtil ikke, end ikke i sine drømme, tænkt sig muligheden af et så elegant og åndfuldt menneske som denne fine unge herre.

Efter at de almindelige hilsner var blevet udvekslet, præsenterede hr. Osjogin mig for fyrsten, der hilste meget høfligt på mig. Han var overhovedet særdeles forekommende mod alle og enhver, og trods den umådelige afstand, der var mellem ham og os stakkels provinsbeboere, forstod han ikke blot den kunst ikke at genere nogen, men oven i købet også den at give det udseende af, at han befandt sig mellem sine ligemand og kun ved et rent tilfælde var kommet til at bo i St. Petersborg.

Denne første aften ... ja, denne aften! ... Når i vor lykkelige barndomstid vore lærere vil anføre et eksempel på heltemodig standhaftighed, fortæller de os om denne unge lakedaimonier,

der havde stjålet en ræv og skjult den under sin kappe, og som lod sine indvolde suge ud uden så meget som at give et eneste skrig fra sig, idet han foretrak døden for vanæren … Jeg kan ikke finde noget bedre billede til at betegne, hvor frygteligt jeg led hele denne aften, da jeg for første gang så fyrsten sammen med Lisa. Mit evindelige tvungne smil, min ængstelige årvågenhed, min stupide tavshed, min stadige og kraftesløse længsel efter at forføje mig bort, det var uden tvivl alt sammen ret mærkelige ting af sin slags. Der var mere end én ræv, der åd af mine indvolde: skinsyge, misundelse, følelsen af min egen ubetydelighed, en afmægtig ondskabsfuldhed pinte og plagede mig. Jeg kunne ikke lade være at tilstå for mig selv, at fyrsten virkelig var meget elskværdig. Jeg slugte ham med øjnene, ja jeg tror endog, at jeg glemte at blinke, sådan som jeg ellers altid plejede, mens jeg så på ham. Han ikke blot underholdt sig hele tiden udelukkende med Lisa, men hvert eneste ord, han sagde, var ligesom adresseret til hende. Jeg må ganske sikkert have kedet ham forfærdeligt. Formodentlig gættede han snart, at han havde at gøre med en forsmået elsker, og det var utvivlsomt af medlidenhed i forening med en rodfæstet overbevisning om, at jeg var fuldstændig uskadelig, der gjorde, at han viste sig så venlig imod mig. De kan tænke Dem, hvor jeg måtte føle mig krænket!

Ja – hvem der så end kommer til at se disse linjer, så spot ikke over mig, så meget mindre som det var mine sidste drømme! – Jeg fik pludselig, betaget af angst som jeg var, den idé, at Lisa ville straffe mig for den udfordrende kulde, som jeg havde behandlet hende med i begyndelsen af min visit, at hun var vred på mig, og at hun kun på trods spillede den kokette overfor

fyrsten. Jeg benyttede mig af et gunstigt øjeblik til at nærme mig til hende og stammede med et på en gang ydmygt og ømt smil: "Lad det nu være nok; tilgiv mig. Naturligvis falder det mig ikke ind at være bange for ..." Og uden at vente på hendes svar antog jeg pludselig en livlig og utvungen mine, der slet ikke var almindelig hos mig, løftede den ene hånd op over hovedet i retning af loftet (jeg kan huske, at jeg havde i sinde at rette på mit halstørklæde), ja tænkte endog et øjeblik på at snurre mig rundt på et ben, som om jeg ville sige: "Alting er i orden, jeg er igen i godt humør, lad os nu være gemytlige." Jeg opgav imidlertid straks igen denne idé med at snurre rundt på et ben, eftersom jeg følte en vis, temmelig unaturlig stivhed i knæene, der let kunne have bragt mig til at lægge mig, så lang jeg var.

Det var åbenbart, at Lisa aldeles ikke forstod, hvad jeg mente; hun stirrede mig forbavset ind i ansigtet, skyndte sig at smile som et menneske, der hurtigst muligt vil have ende på en sag, og gik igen hen til fyrsten. Jeg måtte have været både blind og døv; der var ikke spor af grund til at tro, at hun i mindste måde var vred eller ærgerlig på mig i dette øjeblik; hun tænkte ikke en gang på mig. Det var et afgørende stød; mine sidste forhåbninger styrtede sammen med et brag, ligesom en isblok, der smelter i solen, pludselig knuses i bitte små stumper. Jeg var blevet slået fuldstændig af marken straks ved det første angreb, og ligesom preusserne ved Jena tabte jeg alt på en dag. Nej, hun holdt ikke af mig ... ak, snarere det modsatte! Jeg så, hvorledes hun blev båret afsted som af en rivende flod. Ligesom et ungt træ, der allerede er rykket halvt op fra bredden, hældede hun sig begærligt ud over strømmen, beredt til at ofre den både sit forårs første løvspring og sit hele liv. Den, som er fordømt til

at være vidne til en sådan betagethed, og som oven i købet selv elsker uden at være genelsket, han har ret til at sige om sig selv, at han har levet bitre øjeblikke her i livet. Aldrig glemmer jeg denne utrættelige opmærksomhed, denne ømme, elskovsfulde munterhed, denne glemmen sig selv, dette endnu barnlige og dog allerede kvindelige blik, dette lykkelige og så at sige kun halvt udfoldede smil, som hele tiden spillede om hendes halvt åbne læber og rødmende kinder … Alt, hvad Lisa dunkelt havde anet på vor spadseretur i skoven, det opfyldtes nu, og idet hun helt gav sig hen til sin kærlighed, blev hun på en gang mere stille og mere klar, ligesom en ung vin, der holder op at gære, fordi dens tid er kommet.

Jeg var nøjsom nok til at tilbringe hele denne aften sammen med hende; det samme var tilfældet alle de følgende aftener – *alle* de følgende, lige indtil den sidste.

For hver dag, der gik, knyttedes Lisa og fyrsten fastere og fastere til hinanden. Der var ikke længere så meget som en gnist af håb tilbage for mig … Men jeg havde fuldstændig tabt følelsen af, hvad jeg skyldte min egen værdighed, og jeg havde ikke længere kraft nok til at trække mig tilbage for i det mindste ikke selv at stille mit uheld til skue. Jeg kan huske, at jeg en dag prøvede på at lade være at gå til Osjogins; allerede om morgenen gav jeg mig selv mit æresord på, at jeg ville blive hjemme, men om aftenen, da klokken var otte (jeg plejede i reglen at gå derhen klokken syv), sprang jeg som et galt menneske op af sofaen, greb min hat, og stormede åndeløs afsted og ind i Kiril Matvejitchs dagligstue. Der kan ikke let tænkes en latterligere position end min; jeg var så tavs som en mur, undertiden sagde jeg ikke et eneste ord hele dage

igennem ... Jeg har allerede fortalt, at jeg aldrig har været, hvad man kalder veltalende, men i hele denne periode var det, som om alt, hvad der fandtes i mit hoved, flygtede og forsvandt, så snart jeg kom i nærheden af fyrsten. Oven i købet pinte og plagede jeg, når jeg var alene, min stakkels hjerne således ved at tvinge den til at tænke ordentligt til bunds over alt, hvad jeg havde opsnappet eller iagttaget den foregående dag, at jeg næppe nok havde kræfter til at gøre nye iagttagelser, når jeg atter kom hen til Osjogins. Jeg så det meget godt, man bar over med mig, som man bærer over med en syg. Hver eneste morgen tog jeg en "ny og afgørende" beslutning, som jeg havde brugt størstedelen af en søvnløs nat til at udruge. Snart foresatte jeg mig, at jeg ville lade det komme til en forklaring med Lisa, og råde hende som hendes ven; men når jeg så tilfældigvis blev alene med hende, så ophørte min tunge pludselig at gøre tjeneste, som om den var blevet slået med lamhed, og vi havde begge to ingen anden udvej end ængsteligt at søge at få fat på en tredjemand. Snart besluttede jeg at flygte, for bestandig naturligvis, og efterlade et brev fuldt af bebrejdelser til min elskede; jeg fik endog begyndt på dette brev, men retfærdighedsinstinktet var endnu ikke helt udslukt i mig: jeg indså, at jeg ikke havde spor af ret til at gøre nogen som helst bebrejdelser, og jeg kastede mit udkast i kakkelovnen. Snart hengav jeg mig ædelmodigt som et brandoffer, gav Lisa min velsignelse, ønskede hende al mulig lykke med sin kærlighed, og sendte henne fra min krog et villigt smil til min rival: men disse ubarmhjertigt forelskede takkede mig ikke blot ikke for mit offer, de lagde ikke en gang mærke til det, og brød sig øjensynligt hverken om mine velsignelser eller om mine smil.

Så blev jeg vred og slog pludselig over i en fuldstændig modsat stemning; jeg lovede mig selv, at jeg indhyllet i en slængkappe ville lægge mig i baghold og skære halsen over på min lykkelige rival, og jeg tænkte med en dyrisk glæde på Lisas fortvivlelse; men for det første var der ikke synderligt mange gode smuthuller i byen O... og for det andet et plankeværk, osende gadelygter, en skildvagt, der er faldet i søvn i et gammelt skilderhus. Nej, det kan ikke nægtes, i den slags gader falder det mere naturligt at handle med hvedebrødskager end udgyde sin næstes blod. Jeg skylder at tilstå, at iblandt mine mangfoldige midler til befrielse – det var et af disse meget vage udtryk, som jeg brugte, når jeg underholdt mig med mig selv – havde jeg også fundet på det, at gå til hr. Osjogin og at henlede denne værdige herres opmærksomhed på hans datters farlige stilling og på de sørgelige følger af hans uklogskab; ja jeg drev det endog en dag til at begynde på at tale med ham om denne delikate sag. Min tale var imidlertid i den grad forskruet og dunkel, at han først sad en god stund og hørte på mig uden at sige et ord og så pludselig gjorde en rask bevægelse, strøg sig hurtigt med den flade hånd over ansigtet som et menneske, der vil forhindre sig selv fra at falde i søvn, udstødte en dump brummen, rejste sig og gik hen i den anden ende af stuen. Det er unødvendigt at sige, at jeg var overbevist om, at jeg kun handlede af ren og skær uegennytte ved at tage denne beslutning, og at jeg troede at opfylde en pligt, der påhvilede mig som ven af huset; men jeg er dog ikke bange for at forsikre, at selv om Kiril Matvejitch ikke havde afbrudt mig i mine udgydelser, ville jeg ikke have haft mod til at føre min monolog til ende. Undertiden satte jeg mig med samme alvor som en af

oldtidens vismænd til at overveje fyrstens fortjenester; undertiden søgte jeg at trøste mig ved håbet og sagde til mig selv, at det hele havde ikke noget alvorligt at betyde, at Lisa snart ville vågne af denne rus, at det, hun nu følte, ikke var den sande kærlighed … Ja, jeg skal virkelig have vanskeligt ved at nævne en eneste nok så forfløjen tanke, som jeg ikke søgte at klamre mig fast til dengang. Der var kun, det tilstår jeg ærligt, en, en eneste løsning, som aldrig faldt mig ind: jeg tænkte ikke et eneste øjeblik på at tage livet af mig selv. Jeg skal ikke kunne sige, af hvad grund jeg aldrig kom på den idé. Måske havde jeg allerede en forudfølelse af, at jeg efter alt dette ikke ville have lang tid tilbage at leve i.

Man vil kunne forstå, at min stilling blev mere og mere fortvivlet. Selv den gamle fru Osjogin, dette sløve stykke fruentimmer, begyndte at fly mig og vidste ikke, hvad hun skulle stille op imod mig. Bisjmenkov var altid høflig og tjenstvillig, men søgte ligeledes at undgå mig. Jeg havde en følelse af, at vi var lidelsesfæller, og at han også elskede Lisa; men han ville aldrig gå ind på mine hentydninger og indlod sig ikke gerne i samtale med mig. Fyrsten var altid overordentlig venlig imod ham, han nærede utvivlsomt agtelse for ham. Ingen af os lagde fyrsten et halmstrå i vejen for hans planer med hensyn til Lisa; men Bisjmenkov løb ikke sin vej for dem, således som jeg gjorde, han gik ikke omkring med en mine som en ulv eller som et slagtoffer, og når de henvendte sig til ham, kom han dem altid i møde med anstand. Det bør tilføjes, at han ikke gjorde indtrykket af at være meget glad ved sådanne lejligheder; men der havde forresten altid været noget

tilbageholdent og dæmpet over ham, selv når han var i godt humør.

På denne måde var der gået omtrent fjorten dage. Foruden at fyrsten var både smuk og åndrig, spillede og sang han, tegnede ganske godt og var en mester i at fortælle. De anekdoter, han fortalte, og som han hentede fra de højeste kredse af den fine verden i St. Petersborg, gjorde et så meget desto stærkere indtryk på hans tilhørere, som han selv ikke lod til at lægge videre vægt på dem.

Resultatet af denne hans ligefremhed og færdighed var, at han fuldstændig bedårede hele selskabet i O... i den korte tid han opholdt sig i byen. Det er meget let for en glimrende verdensmand at forhekse sådanne stakkels provinsbeboere som os.

Fyrstens hyppige besøg hos Osjogins (han tilbragte alle sine aftener der) vakte naturligvis de andre proprietærers og embedsmænds skinsyge; men han havde alt for megen opdragelse og klogskab til at han skulle negligere blot den ubetydeligste af dem; han aflagde besøg både hos dén og hos dén, passede på at henvende om det så også kun var et eneste forbindtligt ord til alle mulige herrer og damer, lod sig byde alle slags mærkværdige og ufordøjelige retter, drak forfalsket vin af flasker med strålende etiketter på, kort sagt, han optrådte hensynsfuldt, klogt og behændigt. Fyrsten var af vane livlig og selskabelig, Og han var elskværdig, dels af natur og dels af beregning, når det nemlig forekom ham klogt: hvordan kunne det så være andet, end at han måtte gøre stormende lykke?

Straks fra den dag, han kom, syntes hele Osjogins hus, at tiden gik forbavsende hurtigt. Skønt det gamle ægtepar lod,

som de ikke mærkede noget, gned de sig rimeligvis i al stilhed i hænderne ved tanken om, at de havde fanget sådan en svigersøn; fyrsten selv styrede hele tiden affærerne med den fuldstændigste ro, da pludselig en uventet begivenhed …

I morgen mere! … Nu er jeg træt. Disse minder vil blive ved at pine mig lige til min sidste stund. Terentjevna finder i dag, at min næse er begyndt at blive spids, og det siger man skal være et dårligt tegn.

27. marts. – Stadigvæk tøvejr.

Situationen var i alle henseender således, som jeg ovenfor har fortalt. Fyrsten og Elisabeth elskede hinanden; de gamle Osjogins gik og ventede på en erklæring. Bisjmenkov var ligeledes til stede; det var alt, hvad man kunne sige om ham. Jeg følte mig stødt over alt, ligesom en fisk under isen, og passede på som en smed. Det var i den periode, hvor jeg havde pålagt mig selv det hverv at våge over, at Elisabeth ikke lod sig fange i forførerens snarer: jeg var i virkeligheden allerede begyndt at holde øje med tjenestepigerne og med den fatale hemmelige trappe, hvad der i øvrigt ikke forhindrede mig i at tilbringe hele nætter med at forestille mig den rørende ædelmodighed, hvormed jeg bagefter ville række det forladte offer hånden, og sige: "Han har forrådt dig, den elendige! Men jeg vil evigt blive ved at være din bedste ven ... Lad os glemme det forbigangne og være lykkelige."

Alt det gik jeg og tænkte på, da pludselig en glædelig nyhed satte hele byen O... i bevægelse. Rygtet gik, at adelsmarskallen der i distriktet ville give et stort bal på sit slot til ære for den høje gæst. Der blev udstedt indbydelser til alle notabiliteter og autoriteter, lige fra præfekten og til apotekeren, en fuldblods tysker, der gik omkring med nogle grusomme prætentioner på at tale korrekt russisk, og som, skønt han var det fredsommeligste menneske af verden, bestandig og altid på urette sted betjente sig af de stærkeste og mest overdrevne udtryk ... Forberedelserne til festen var skrækindjagende. Frisøren solgte seksten krukker pomade med påskrift: "*a la*

jasmine" med *e* i enden. De unge damer var aldeles optaget af at lave og stive kjoler, der sluttede om livet omtrent som en skruestik, og hvis spidser gik helt ned på maven af dem; mødrene belæssede deres eget hoved med nogle underlige monumenter, der lignede hætter; de ulykkelige fædre endelig havde, som man siger, tabt både næse og mund. Omsider oprandt den længselsfuldt ventede dag. Jeg var iblandt de indbudte. Marskallens slot lå omtrent ni verst fra byen. Kiril Matvejitch tilbød mig plads i sin vogn, men jeg sagde nej tak, ganske som et barn, der er blevet straffet, og som hævner sig på sine forældre ved ikke at ville røre sine yndlingsretter, når der spises. Desuden vidste jeg, at min nærværelse ville genere Lisa. Bisjmenkov fik så pladsen i stedet for mig. Fyrsten kørte i sin kalechevogn, jeg i en elendig droske, som jeg havde lejet i anledning af denne højtidelige begivenhed og betalt meget dyrt.

Jeg har ikke i sinde at beskrive ballet. Alt, hvad der gør et provinsbal til det, det er, var samlet her: oppe på tribunerne musikanterne med ualmindelig falske trompeter; fremdeles forbavsede proprietærfamilier i gammeldags kostumer, violblå is, slimet limonade, tjenere med uformelige støvler og med bomuldshandsker på, endelig den lille bys løver med krampagtigt overlegne ansigter. Hele denne lille verden kredsede om sin sol ... omkring fyrsten. Ubemærket midt i skaren, forsmået endog af frøkener på otte og fyrre år med røde finner i panden og blå blomster på håret, vogtede jeg uafladelig på fyrsten og Lisa. Hun var meget elegant klædt den aften og så dejlig ud. De havde kun danset sammen to gange (ganske vist var den ene mazurkaen), men jeg havde en fornemmelse af, at

det var kommet til en forståelse imellem dem. Selv når han ikke så på hende eller talte til hende, henvendte fyrsten sig bestandig – det var let at mærke – til hende og til hende alene; hvis han var smuk, glimrende, elskværdig mod de andre, var det alt sammen kun for hendes skyld, han var det. Hun var sig øjensynlig bevidst, at hun var ballets dronning og elsket; der spillede i hendes ansigt på en gang et udtryk af barnlig glæde og af uskyldig stolthed; ja, der faldt endog et genskær over det af en anden og dybere følelse. Hun strålede af lykke. Jeg lagde mærke til det alt sammen; det var ikke første gang, jeg sporede noget sådant. Straks i begyndelsen blev jeg meget sørgmodig, så faldt jeg hen i en slags rørt stemning og blev til sidst aldeles rasende. Jeg blev med ét betaget af en umådelig ondskabsfuldhed, og jeg kan huske, at denne ny fornemmelse behagede mig usigeligt, og at jeg begyndte at nære ligesom en slags agtelse for mig selv.

"Vi skal vise dem, at vi endnu ikke er reduceret til et nul," sagde jeg til mig selv. Så snart mazurkaens henrivende toner lød igen, så jeg mig overlegent om i salen og lod blikket standse ved en frøken, der havde en lang opløben figur, en rød og skinnende næse, en mund, der stod så uskønt åben, at den så ud, som den var knappet op, og en hals, hvor årerne trådte så stærkt frem, at den lignede buen til en kontrabas. Jeg gik koldt hen til hende og engagerede hende med en nonchalant mine ved at slå hælene mod hinanden med et tørt klask. Hun var i en rosenrød kjole, der så ud, som om den havde været syg og lige var begyndt at komme sig igen; en slags falmet og melankolsk flue sitrede oppe på hendes hår og vuggede på en stor spiralfjeder af kobber. Hun så ud, hvis man kan udtrykke sig

således, til at være aldeles gennemtrukket med en slags gnaven kedsomhed og skimlet uheld. Hun havde ikke rørt sig fra sin plads hele aftenen, for der var ingen, der havde tænkt på at engagere hende. Et blondt ungt menneske på seksten år, som ikke kunne finde nogen anden dame, havde gjort mine til at henvende sig til hende og havde allerede gjort et par skridt hen imod, hvor hun sad; men så blev han stående, betænkte sig et øjeblik, så på hende og forsvandt derefter hurtigt i mængden. Man kan forestille sig den glade forbavselse, hvormed hun modtog mit tilbud. Jeg førte hende triumferende op gennem hele salen, bemægtigede mig to stole og installerede os blandt de dansende, hvor vi blev tiende par og var næsten vis-à-vis med fyrsten, som man naturligvis havde reserveret den bedste plads. Fyrsten dansede, som jeg allerede har fortalt, med Elisabeth. Jeg var ikke synderlig plaget med inklinationer og min dame heller ikke; vi havde fortræffelig tid til at tale sammen. Det må imidlertid bemærkes, at min dame ikke udmærkede sig ved en synderlig flydende eller sammenhængende konversation; hun brugte næsten udelukkende sine læber til at frembringe et yderst mærkeligt smil, der fik hendes mund til at synke ned imod hagen, medens hendes øjne stirrede op i loftet, som om en usynlig kraft havde trukket hver del af ansigtet til sin side; men jeg havde heller ikke brug for hendes veltalenhed. Jeg var heldigvis i en ondskabsfuld stemning, og min dame var ikke i stand til at gøre mig frygtsom, kritiserede rask væk over alt muligt, gjorde nar af hele selskabet og især af de unge folk fra hovedstaden og af modeherrerne fra St. Petersborg. Jeg talte så flydende og så spydigt, at min naboerske endelig holdt op at smile, og i stedet

for at stirre op i loftet gav sig – uden tvivl af forbavselse – til at skele på en så mærkværdig måde, at man skulle have troet, hun for første gang opdagede, at hun havde en næse midt i ansigtet, mens min nabo, en af disse løver, som jeg før talte om, målte mig med en mine som en skuespiller på scenen, der vågner op i ukendte omgivelser.

Alt imedens jeg sådan pludrede løs, blev jeg ved at holde øje med fyrsten og Lisa. Man inklinerede for dem hvert øjeblik; imidlertid led jeg ikke så meget, når de begge to dansede. Den smerte, jeg følte, var endog til at udholde, når de sad ved siden af hinanden og talte sammen med dette smil, der er ligesom indgraveret i alle lykkelige elskendes ansigter; men når Lisa fløj igennem salen med en eller anden laps, og fyrsten sad med hendes blå gazes skærf på skødet og så ud, som om han nød hendes triumf, og fulgte hende med øjnene med en tankefuld mine, o! så følte jeg en ulidelig kval, og min forbitrelse aftvang mig så ondskabsfulde bemærkninger, at min dames pupiller nærmede sig fuldstændig hver til sin side af hendes næse. Imidlertid lakkede det mod enden med mazurkaen ... Man begyndte på en ny tur, der hedder "den fortrolige veninde". En dame sætter sig på en stol midt på gulvet, vælger sig en fortrolig veninde, og hvisker hende navnet på den, hun ønsker at danse med. Hendes kavaler fører den ene herre frem efter den anden, og den fortrolige veninde sender dem bort igen, lige indtil man træffer på den lykkelige dødelige, der i forvejen er udvalgt. Elisabeth sad på stolen midt på gulvet og havde valgt til sin fortrolige datteren i huset, en af disse frøkener, som man ikke kan sige andet om, end: "Gud velsigne hende!" Fyrsten var i bevægelse for at søge den udvalgte. Efter til ingen nytte at have

præsenteret omtrent en halv snes herrer, som datteren i huset havde sendt bort igen med den elskværdigste mine af verden, styrede han hen imod det sted, hvor jeg sad. I det øjeblik foregik der noget uforklarligt inden i mig. Jeg kom til at ryste fra hoved til hæl, jeg ville sige nej; men jeg rejste mig dog, og gik med ham. Fyrsten førte mig hen til Lisa … Hun så ikke en gang på mig; datteren i huset rystede på hovedet. Fyrsten vendte sig om imod mig, og bukkede dybt: han blev uden tvivl slået af det flove og forbløffede udtryk i mit ansigt. Denne ironiske hilsen, dette afslag, der oven i købet blev mig meddelt af en triumferende rival, hans skødesløse smil, Lisas ligegyldige mine, det alt sammen bragte mig aldeles ud af mig selv … Jeg gik tæt hen til fyrsten og mumlede rasende, halvt hviskende: "Det lader til, at De tillader Dem at gøre nar af mig!"

Fyrsten så forbavset og halvt foragteligt på mig, tog min hånd, som for at føre mig tilbage til min plads, og svarede koldt: "Jeg?"

"Ja, De!" vedblev jeg dæmpet, idet jeg i øvrigt føjede mig i min skæbne, det vil sige, lod mig føre tilbage til min stol. – "Ja, De; men jeg har ikke i sinde at finde mig i, at den første den bedste uopdragne parvenu fra St. Petersborg …"

Fyrsten smilede roligt, næsten overbærende; han trykkede min hånd og sagde sagte: "Jeg forstår Dem, men det er ikke et passende sted her; vi skal tales videre ved." Han vendte sig om, gik hen til Bisjmenkov, og førte ham hen til Lisa. Den lille blege embedsmand overraskedes ved at være den udvalgte; Lisa rejste sig og gik ham i møde.

Da jeg igen sad derhenne ved siden af min dame med den melankolske flue på hovedet, følte jeg mig til mode næsten som

en helt. Mit hjerte bankede voldsomt. Brystet svulmede stolt under min stive skjorte, jeg trak vejret dybt og hurtigt, og tilkastede pludselig min nabo løven et så overlegent blik, at han uvilkårligt gjorde en bevægelse med den fod, som var nærmest ved mig. Efter at jeg således havde gjort det af med ham, lod jeg øjnene løbe hen over de dansende … Det forekom mig, at en to-tre stykker af disse herrer stirrede på mig med en vis forbavselse; men ellers lod det i det hele taget ikke til, at der var nogen, der havde lagt mærke til min samtale med fyrsten … Min rival var allerede vendt tilbage til sin plads, fuldstændig rolig, og med det evindelige smil om munden. Bisjmenkov førte Lisa hen til hendes stol: hun nikkede venligt til ham, og vendte sig straks, ligesom en smule forvirret, syntes jeg, om til fyrsten; men han smilede igen, gjorde en graciøs håndbevægelse og sagde noget til hende, som hun vistnok holdt meget af at høre, for hun blev pludselig ganske rød af glæde, slog øjnene ned, og så igen op på ham med et kærligt, bebrejdende blik.

De dispositioner til heltemod, der på en gang var kommet over mig, tabte sig ikke, så længe mazurkaen varede; men jeg udspyede ikke flere vittigheder eller spydigheder, men nøjedes med fra tid til anden at mønstre min dame med en mørk og streng mine. Hun begyndte øjensynlig at blive bange for mig, gabte forskrækkeligt og blinkede uafladeligt med øjnene. Jeg førte hende tilbage til hendes plads og betroede hende atter til hendes naturlige beskytter, til hendes moder, en korpulent dame, hvis hoved var prydet med en slags filthat, overtrukket med rødt fløjl. Da jeg havde fået afleveret den forfærdede frøken, hvor hun hørte hjemme, gik jeg hen i en af vinduesfordybningerne og stillede mig op der med armene over

kors over brystet, for at afvente hvad der videre ville komme. Jeg måtte vente temmelig længe. Fyrsten var omflydt, – ja det er netop det rette ord, ganske sådan som England er omflydt af havet – han var omflydt af herren i huset, af hans talrige slægtninge og af de gæster, der var blevet tilbage i salen, og hertil kom så oven i købet, at hvis han ikke ville vække opsigt, var det ligefrem umuligt for ham at gå hen til et så ubetydeligt menneske som mig. Jeg husker, at jeg i det øjeblik ordentligt godtede mig over min fremfusenhed. "Det nytter ikke," sagde jeg til mig selv, da jeg så, hvor høfligt han skiftevis henvendte sig til de forskellige notabiliteter, der intrigerede af alle kræfter for at opnå den ære at tiltrække sig hans opmærksomhed, om det så kun var for, hvad poeterne kalder "et flygtigt minut". "Det nytter ikke, min ven ... Jeg har fornærmet dig ... Du er nødt til at komme hen til mig." Endelig lykkedes det fyrsten behændigt at slippe bort fra skaren af sine tilbedere; han kom hen ved siden af mig, kastede et tankeløst blik ud af vinduet, så tankeløst på mit hår, gjorde en bevægelse, som om han ville vende om, og blev pludselig stående, som om der netop faldt ham noget ind.

"Ah, det er sandt," sagde han og vendte sig om imod mig, "vi to skulle nok tale lidt sammen."

To af de mest glubende proprietærer, der hårdnakket blev ved at traske i hælene på fyrsten, hvor han så gik eller stod, antog formodentlig, at der var tale om "tjenestesager", og trak sig ærbødigt tilbage. Fyrsten tog mig ved armen og førte mig lidt afsides. Mit hjerte bankede voldsomt.

"Det forekommer mig, at *De* tillod Dem at fornærme mig før," sagde han med eftertryk på ordet "De", og så på mit

halstørklæde med et foragteligt udtryk, der passede forunderlig godt til hans friske og smukke ansigt.

"Jeg sagde, hvad jeg mente," svarede jeg, idet jeg hævede stemmen.

"Tys! ... så sagte!" sagde han. "Et dannet menneske skråler ikke sådan op. De vil formodentlig slås med mig?"

"Det kommer an på Dem," svarede jeg lidt sagtere.

"Hvis De ikke tager Deres ord tilbage, bliver jeg nødt til at udfordre Dem," svarede han skødesløst.

"Jeg har ikke lyst til at tage mine ord tilbage eller til at opgive, hvad det så kan være," vedblev jeg stolt.

"Virkelig ikke?" svarede han, og der kom et ironisk smil i hans ansigt. "Ja, så," tilføjede han efter et øjebliks tavshed, "skal jeg have den ære at sende min sekundant op til Dem i morgen."

"Meget vel!" svarede jeg i en så ligegyldig tone, som det var mig muligt.

Fyrsten gjorde et lille buk for mig.

"Jeg kan ikke forhindre Dem i at finde mig uopdragen," fortsatte han og slog øjnene op på en stolt måde, "men fyrsterne af N... plejer ikke at være parvenuer. *Au revoir,* hr. ... hr. Shtukaturin."

Han vendte mig ryggen og gik hen til herren i huset.

Hr. Shtukaturin! (d.v.s. "Tølper"). Jeg hedder Tchulkaturin. Jeg vidste ikke hvad jeg skulle svare til denne sidste fornærmelse, og indskrænkede mig til at sende et lynende blik efter fyrsten. "I morgen!" mumlede jeg mellem tænderne og gav mig straks til at søge efter en officer jeg kendte, ulankaptajn Koloberdjajev, en elskværdig fyr, der levede så lystigt, som det vel var muligt i O... . I få ord fortalte jeg ham om min strid med

fyrsten og bad ham om at være min sekundant; han sagde straks ja, og jeg tog hjem til mig selv.

Jeg sov ikke den nat; men det var ophidselse og ikke angst, der holdt mig vågen. Jeg er ikke fej af mig. Jeg tænkte ikke en gang på, at jeg udsatte mig for at miste livet, der dog, efter hvad tyskerne forsikrer, skal være vort største jordiske gode. Jeg tænkte kun på Lisa, på mine skuffede forhåbninger, og på hvad jeg nu burde gøre. Jeg spurgte mig selv, om jeg burde søge at dræbe fyrsten, naturligvis ikke for at hævne mig, men for at frelse Elisabeth. "Hun ville ikke kunne bære det slag," sagde jeg til mig selv: "Nej, det er bedst, at det bliver ham, der dræber mig." Jeg tilstår, at det tiltalte mig at tænke på, at jeg, en ubetydelig provinsialist, havde kunnet tvinge en så indflydelsesrig person til at slås med mig.

Morgenen overraskede mig i disse refleksioner, og lidt efter kom Koloberdjajev.

"Nå!" spurgte han, da han kom trampende ind i mit soveværelse: "Hvor er så fyrstens sekundant?"

"Det var også et spørgsmål!" svarede jeg gnavent. "Klokken er knap syv. Fyrsten er naturligvis ikke stået op endnu."

"Så lad mig få noget te," svarede den utrættelige kaptajn. "Jeg har ondt i hovedet fra i aftes. Jeg har slet ikke været klædt af. Jeg kommer nu forresten kun sjældent af klæderne," tilføjede han gabende.

Man bragte ham te. Han drak seks kopper med rom i, røg fire piber, fortalte mig, at han dagen i forvejen for en ren bagatel havde købt en hest, ingen af hestehandlerne ville have noget at gøre med, samt at han selv ville dressere den ved at binde forbenene på den, og faldt så, fuldt påklædt, og stadig med

piben i munden, i søvn på sofaen. Jeg var stået op, og havde sat mig til at ordne mine papirer. Jeg fandt en invitation fra Elisabeth, det eneste brev, hun nogensinde havde skrevet til mig, og havde først i sinde at gemme det på mit bryst: men da jeg havde tænkt mig om et øjeblik smed jeg det ned i æsken igen. Koloberdjajev snorkede halvhøjt. Hans hoved var gledet ned ad den læderbetrukne pude … Jeg kan huske, at jeg stod længe og stirrede på dette sorgløse, medtagne, godmodige og djærve ansigt. Da klokken var ti, meldte min tjener Bisjmenkov, som fyrsten havde valgt til sekundant.

Vi vækkede den sovende kaptajn. Han rejste sig op, så på os med et par forstyrrede øjne, forlangte med hæs stemme et glas brændevin, strakte sig, hilste på Bisjmenkov og gik ind med ham i det tilstødende værelse for at konferere. Konferencen varede ikke længe; der var næppe gået et kvarters tid, før de kom tilbage. Koloberdjajev meddelte mig, at vi skulle slås på pistoler endnu samme dag, klokken tre. Jeg svarede ingenting, men nikkede blot til tegn på, at jeg samtykkede. Straks efter sagde Bisjmenkov farvel. Han var en smule bleg og i en noget ophidset stemning, som et menneske, der ikke er vant til at have med den slags sager at gøre; men forresten optrådte han meget resolut og belevent. Jeg følte mig så at sige ligesom lidt skamfuld i hans nærværelse og vovede ikke at se ham ind i øjnene. Koloberdjajev gav sig igen til at fortælle om sin hest. Denne konversation syntes jeg meget godt om. Jeg havde gået og ængstet mig for, at der skulde komme en eller anden hentydning til Lisa; men min brave kaptajn holdt aldeles ikke af at skumle, og desuden foragtede han kvinderne, han skar dem alle sammen over en kam og kaldte dem, Gud skal vide hvorfor,

"salat". Da klokken omtrent var to, spiste vi i al hast en smule mad, og da klokken var tre, befandt vi os på det aftalte sted i den selvsamme birkeskov, hvor jeg i sin tid havde spadseret med Lisa, og oven i købet kun nogle få skridt fra skrænten.

Vi var de første på pletten, men fyrsten og Bisjmenkov lod ikke vente længe på sig. Fyrsten var, uden overdrivelse, frisk som en rose; hans brune øjne tindrede af godt humør under kasketskyggen. Han røg en strācigaret, og da han fik øje på Koloberdjajev, rakte han ham venskabeligt hånden. Han hilste endog meget forbindtligt på mig. Hvad mig angik, så mærkede jeg tværtimod, til min store ærgrelse, at jeg blev bleg ... at jeg rystede lidt på hånden ... at jeg begyndte at blive tør i halsen ... Det var første gang, jeg skulle til at duellere. "Du min Gud!" tænkte jeg, "hvis nu denne spydige kavaler tager min forvirring for fejhed!" Jeg bandede i mit stille sind mine nerver, tvang mig endelig til at se fyrsten lige i ansigtet, og da jeg opdagede et næsten umærkeligt smil om hans mund, blev jeg straks igen den ondskabsfulde og fik min forrige ro.

Imidlertid stillede vore sekundanter barriererne op, målte afstanden af og ladede pistolerne. Koloberdjajev var den mest aktive; Bisjmenkov så egentlig kun til. Vejret var lige så smukt som den dag, da hin mindeværdige spadseretur fandt sted, som jeg talte om i begyndelsen. Den mørkeblå himmel kiggede lige som den gang ned gennem det solforgyldte løvværk, der nu syntes at spotte med sin susen. Fyrsten lænede den ene skulder op imod stammen af et ungt lindetræ og blev ved at ryge på sin cigaret.

"Vil De behage at stille Dem op, mine herrer, alt er i orden," sagde endelig Koloberdjajev og rakte os pistolerne.

Fyrsten gik et par skridt, stod stille, gjorde et lille kast med hovedet og sagde hen over den ene skulder: "De vil altså ikke tage Deres ord tilbage?"

Jeg ville svare, men stemmen svigtede mig, og jeg måtte nøjes med at gøre en hånligt afvisende håndbevægelse. Fyrsten gik hen på sin plads. Vi gik frem imod hinanden. Jeg havde løftet min pistol i vejret og sigtede lige løs mod brystet af min fjende ... ja, i det øjeblik var det virkelig min fjende; men mundingen gled pludselig opad, som om nogen havde givet mig et slag under albuen, og jeg slap aftrækkeren. Fyrsten vaklede og tog med hånden op til sin venstre tinding, en blodstribe piblede frem under hans chamois handsker og løb ned ad hans kind. Bisjmenkov styrtede hen til ham.

"Det har ingenting at sige," sagde han og tog sin kasket af, som kuglen var gået tværs igennem, "jeg er blevet truffet i hovedet og står endnu, som De ser, så det er ikke andet end en lille bitte rift."

Han trak et battistes lommetørklæde op af lommen og trykkede det imod sit hår, der var blevet klæbrigt af blod. Jeg rørte mig ikke af stedet, jeg var ligesom vokset fast der, hvor jeg stod.

"Behag at gå hen til barrieren," sagde Koloberdjajev til mig i en streng tone.

Jeg adlød.

"Skal duellen fortsættes?" sagde han og vendte sig om til Bisjmenkov.

Bisjmenkov svarede ikke; men fyrsten smilede, og uden at tage lommetørklædet bort fra såret eller unde sig selv den satisfaktion at lade mig vente henne ved barrieren, svarede han:

"Duellen er forbi", og skød sin pistol af i luften. Jeg var lige ved at give mig til at græde af ærgrelse og raseri. Dette menneske trådte mig fuldstændig i snavset med sin fordømte ædelmodighed, han kvalte mig, men han kom hen til mig og rakte mig hånden.

"Nu er alt glemt, ikke sandt?" sagde han til mig i en indsmigrende tone.

Jeg kastede et hurtigt blik på hans ansigt, hvor udtrykket var helt forandret, og på hans blodplettede lommetørklæde, og fuldstændig ude af mig selv, skamfuld og tilintetgjort, trykkede jeg hans hånd.

"Jeg håber, mine herrer," vedblev han og vendte sig til sekundanterne, "at hvad der er sket her bliver imellem os?"

"Naturligvis!" udbrød Koloberdjajev, "men tillad mig, fyrste ..."

Og han forbandt hans sår.

Fyrsten hilste endnu en gang på mig, idet han gik, men Bisjmenkov så ikke en gang på mig. "Dræbt, moralsk dræbt!" sagde jeg til Koloberdjajev, da vi kom hjem til mig.

"Hvad er der i vejen med Dem?" spurgte kaptajnen. "De kan være ganske rolig, såret er ikke farligt; han kan såmænd gå på bal endnu den dag i morgen, hvis han har lyst. Eller er De måske ked af, at De ikke fik ham slået ihjel? For så har De virkelig uret, det er en fortræffelig fyr!"

"Hvorfor skulle han skåne mig?" fik jeg endelig brummet frem.

"Det var også noget at gøre sig skrupler over!" svarede kaptajnen roligt. "Det passer rigtigt for en *litterat*!"

Jeg ved ikke, af hvad grund han beærede mig med denne betegnelse.

Jeg opgiver fuldstændig at skildre den angst, jeg følte hele den aften, der fulgte efter duellen. Min forfængelighed led forfærdeligt. Det var ikke min samvittighed, der gjorde mig bebrejdelser; følelsen af min egen dumhed gjorde det aldeles af med mig. "Det er mig selv, der har givet mig nådestødet!" råbte jeg, og gik med store skridt op og ned ad gulvet. "Jeg sårer fyrsten og han tilgiver mig! Ja nu er Lisa hans; der er intet mere, der kan frelse hende, intet, der kan holde hende tilbage fra afgrunden."

Jeg vidste meget godt, at hvad så end fyrsten havde sagt, så kunne vor duelhistorie ikke holdes skjult; i alle tilfælde kunne den ikke holdes skjult for Lisa. "Fyrsten er ikke så dum," mumlede jeg forbitret, "at han ikke skulle vide at drage fordel ..." Jeg tog alligevel fejl. Allerede den næste dag havde hele byen hørt hemmeligheden og vidste, hvad der havde fremkaldt duellen; men det var ikke fyrsten, der havde været indiskret, tværtimod. Lisa havde allerede fået hele historien at vide, da han præsenterede sig for hende med bindet om hovedet og med en forklaring af, hvorledes han var kommet til skade, som han i forvejen havde udtænkt. Jeg skal ikke kunne sige, om det var Bisjmenkov, der havde angivet mig, eller om historien var blevet fortalt hende fra anden hånd. Og i øvrigt, skulle det virkelig være muligt at holde noget som helst hemmeligt i sådan en lille by? Man kan tænke sig, hvordan Lisa, hvordan hele den Osjoginske familie tog imod fyrsten. Hvad mig angik, så så jeg mig pludselig forvandlet til en genstand for den almindelige afsky og forbitrelse; man kaldte mig den skinsyge,

den vanvittige, menneskeæderen, og flyede mig som en spedalsk. Autoriteterne i byen henvendte sig øjeblikkelig til fyrsten, og foreslog ham at tildele mig en alvorlig og eksemplarisk afstraffelse; kun selve fyrstens udtrykkelige og vedholdende bønner formåede at afvende den orkan, der var på nippet til at bryde løs over mig. Dette menneske skulle da også ydmyge mig på alle mulige måder; han begravede mig under sin ædelmodighed, som under et ligkistelåg. Det er unødvendigt at tilføje, at Osjogins hus øjeblikkelig lukkedes for mig; Kiril Matvejitch sendte mig endog en ussel stump blyant, som jeg havde glemt hos ham. Som det tit går i den slags tilfælde, var han i øvrigt netop den, der allersidst burde være blevet opbragt på mig. "Min vanvittige jalousi," det var det udtryk, man især betjente sig af i byen, havde bestemt og så at sige præciseret fyrstens og Lisas forhold. De gamle Osjogins og deres venner betragtede ham nu næsten som forlovet. Jeg vil gerne tro, at det ikke kunne være ham fuldstændig behageligt; men han syntes umådelig godt om Lisa, og havde endnu ikke nået sit mål ... Med en verdensmands hele klogskab og behændighed rettede han sig efter sin nye stilling og gik straks ind i, hvad man kunne kalde ånden i hans nye rolle ...

Men jeg! ... Jeg havde ikke andet at gøre end at vride mine hænder ved tanken om min nuværende stilling og min fremtid. Når en smerte når op til det punkt, at hele vort indre begynder at knage som en telega, der er for svært læsset – så burde den i det mindste høre op at være latterlig; men nej. Latteren akkompagnerer tårerne, og den lyder ikke blot ved den sidste tåre, og når man har grædt ud og det er umuligt at græde en eneste tåre mere; ak nej! den lyder endnu og den bliver ved at

lyde, selv når tungen svigter og skriget begynder at blive svagere og dør hen … Derfor, da jeg ikke en gang vil synes latterlig i mine egne øjne, og da jeg forresten føler mig forfærdelig mat i dag, vil jeg opsætte til i morgen at fortsætte, og, om Gud vil, slutte min dagbog …

29. marts. – Svag frost. I går tøede det.

Jeg havde ikke kræfter nok i går til at fortsætte min dagbog. Størstedelen af tiden tilbragte jeg i seng og med at snakke med Terentjevna.

Sådan et fruentimmer! Det er tres år siden, hun mistede sin første kæreste under pesten, hun har overlevet alle sine børn og er så gammel, som man ellers kun i gamle dage tog sig den frihed at blive; hun drikker te, så det står efter, spiser sig ordentlig mæt, går varmt klædt – og hvad tror De så, hun underholdt mig med hele dagen i går? Jeg havde foræret et andet gammelt fruentimmer, som var fuldstændig blottet for alt, et gammelt mølædt liberi, for at hun kunne lave sig et af disse brystharnisker, som hun bruger i stedet for brystduge ... Hvorfor jeg ikke havde givet hende, Terentjevna, det? "Jeg skulle dog mene, at jeg er din barnepige ... Det er slet ikke kønt af dig, fa'erlil ... Jeg har dog kælet nok for dig, skulle man synes." Og således i det uendelige. Dette ubarmhjertige gamle fruentimmer plagede mig hele dagen med sine bebrejdelser. Men lad os komme tilbage til vor fortælling.

Jeg led altså som en hund, der har fået maven knust af et vognhjul. Først efter at jeg var blevet jaget ud af Osjogins hus, har jeg rigtig fået at vide, hvor megen nydelse man kan have af at gruble over sin egen ulykke. O, I mennesker, I mennesker! hvor hele jeres slæng fortjener ærligt både foragt og medlidenhed! ... Men lad os ikke komme ind på filosofiske refleksioner. Jeg tilbragte min tid i den mest fuldstændige ensomhed og så mig nødsaget til at tage min tilflugt til de

pinligste og undertiden mest foragtelige midler for at få at vide, hvad den Osjoginske familie foretog sig, og hvordan det gik med fyrsten. Min tjener havde sat sig i forbindelse med en tante til hans kusks kone. Dette bekendtskab skaffede mig af og til lidt lindring, eftersom min tjener, da jeg først havde hjulpet ham på gled med hentydninger og presenter, endelig var så fiffig at opdage, hvad han skulle underholde sin herre med, når han om aftenen trak hans støvler af for ham. Jeg mødte undertiden på gaden snart et af den Osjoginske families medlemmer, snart Bisjmenkov og snart fyrsten. Jeg hilste fyrsten og Bisjmenkov, men standsede aldrig og talte ikke med dem. Lisa så jeg i alt kun tre gange: inde i en manufakturbutik sammen med sin moder, i åben vogn sammen med sin fader, sin moder og fyrsten, og endelig i kirken. Jeg vovede naturligvis ikke at nærme mig til hende, men nøjedes med at betragte hende på afstand. Inde i manufakturbutikken så hun ud til at være stærkt optaget, men glad. Hun bestilte sig en hat og valgte med en adspredt mine nogle bånd. Moderen fulgte hende med øjnene, satte næsen i vejret og smilede på denne intetsigende og hengivne måde, som kun en elskende moder har lov til at gøre. I vognen, og sammen med fyrsten, var Lisa … Jeg glemmer aldrig det møde! De gamle Osjogins sad på bagsædet, fyrsten og Lisa på forsædet. Hun var mere bleg, end hun plejede at være; der var kun to små rosenrøde striber på hendes kinder. Hun vendte sig halvt om imod fyrsten, støttede sig på sin højre hånd, som hun havde rakt lidt frem for sig (i den venstre holdt hun sin parasol), bøjede smægtende sit lille hoved og så ham ind i ansigtet med sine udtryksfulde øjne. I dette øjeblik hengav hun sig fuldstændig, betroede hun sig uigenkaldelig til ham,

han havde opnået alt, hvad han ønskede. Jeg kunne ikke rigtig komme til at se hans ansigt – vognen var i alt for stærk fart – men det forekom mig, at han også var stærkt bevæget.

Tredje gang så jeg hende som sagt i kirken. Det var knap en halv snes dage efter, at jeg havde mødt hende i vognen sammen med fyrsten, og omtrent tre uger efter duellen. Den sag, der havde ført fyrsten til O…, var ordnet og afgjort; men han bildte dem ind i St. Petersborg, at han var syg, og blev ved at opsætte sin afrejse. Hele byen O… gik hver dag og ventede på, at han formelt skulle anholde hos Kiril Matvejitch om datterens hånd. Jeg for mit vedkommende ventede kun på dette sidste slag for at tage derfra for bestandig.

Opholdet i O… var blevet aldeles utåleligt for mig. Jeg kunne ikke holde ud at være hjemme, men strejfede omkring i omegnen fra morgen til aften. En tåget og regnfuld dag kom jeg tilbage fra en spadseretur, som var blevet afbrudt af en regnbyge, og hvor jeg ikke havde mødt andet end nogle kedsommelige ravne og havde gået og trasket stille om i mudderet. Tilfældigvis kom jeg forbi en kirke og gik derind. Aftengudstjenesten var lige begyndt; der var ikke synderlig mange troende til stede. Jeg så mig om og skimtede pludselig henne ved et vindue en profil, der slog mig.

Straks i første øjeblik kunne jeg ikke finde ud af, hvem det var: et blegt ansigt, matte øjne, indfaldne kinder – nej, det kunne umuligt være den samme Lisa, som jeg havde set for fjorten dage siden. Hun var indhyllet i en kappe og havde ingen hat på. En kold lysstråle trængte ind igennem ruden og skinnede på hendes ene kind; hun stirrede ufravendt på ikonostasen [Note 1)]. Det lod til, at hun anstrengte sig for at bede

og forgæves søgte at vågne op af en sløv nedslåethed. En firskåren lille kosak, med rødmossede kinder og med små, gule lommer på brystet, stod ved siden af hende; han havde lagt hænderne over kors på ryggen, og gloede på sin herskerinde med en slags søvnig forbavselse.

Uvilkårligt gav jeg et skrig fra mig, og ville gå hen til hende; men i samme nu betænkte jeg mig og blev stående. En forfærdelig anelse betog mig. Lisa rørte sig ikke af pletten under hele gudstjenesten. Folk var allerede for længe siden gået deres vej, sakristanen begyndte at feje kirkegulvet, men Elisabeth stod endnu stadig som naglet fast til sin plads. Den lille kosak gik hen til hende, hviskede noget til hende, og trak hende i kjolen; hun vendte sig om, fo'r sig med hånden over ansigtet, og forlod kirken. Jeg fulgte hende i afstand, lige til hvor hun boede, og gik så hjem til mig selv. – "Hun er fortabt!" sagde jeg højt, idet jeg trådte ind i mit værelse.

Jeg giver mit æresord på, at jeg endnu den dag i dag ikke ved, hvad det var for følelser, der beherskede mig i det øjeblik. Jeg kan huske, at jeg kastede mig på min sofa, lagde armene over kors over brystet, og stirrede op i loftet. Jeg ved ikke rigtig, om jeg ikke følte ligesom en vis tilfredsstillelse midt i min smerte. Forresten ville jeg ikke for alt i verden komme med en sådan tilståelse, hvis jeg ikke skrev udelukkende for mig selv ... Det er sikkert nok, at jeg pintes af smertelige og uhyggelige anelser ... Og hvem ved? måske ville jeg være blevet overrasket, hvis disse anelser ikke var gået i opfyldelse. "Ja, sådan er menneskehjertet!" hører jeg en pædagog fra vort russiske gymnasium udbryde i en salvelsesfuld tone, og han løfter belærende sin fedtede pegefinger, der er dekoreret med en

karneolring; men hvad i al verden hjælper det os, hvad en russisk pædagog mener med sin salvelse og sin karneolring!

Det være nu, som det være vil; det viste sig snart, at mine anelser var rigtige nok. Efterretningen om, at fyrsten var rejst, fo'r pludselig som en løbeild gennem byen. Man fortalte, at han var rejst ifølge en ordre fra St. Petersborg, at han ikke, før han rejste, havde anholdt om datterens hånd, hverken hos Kiril Matvejitch eller hos hans kone, og at Lisa ville komme til at tilbringe resten af sit liv med at begræde hans troløshed. Fyrstens afrejse kom aldeles uventet, i alt fald forsikrede min tjener mig, at endnu den foregående dag havde kusken ikke haft spor af anelse om sin herres hensigter. Jeg blev aldeles febrilsk ved denne efterretning. I en fart klædte jeg mig på, for at løbe hen til Osjogins; men da jeg havde fået tænkt mig lidt om, fandt jeg det mest passende at vente til næste dag. Jeg tabte forresten ikke noget ved at blive hjemme. Om aftenen fik jeg besøg af en vis Pandopipopulo. Det var en græsk handelsmand, der tilfældigvis var blevet siddende i byen O..., forresten en sladderhank af første skuffe og en af dem, der havde været mest opbragt på mig på grund af min duel med fyrsten.

Uden så meget som blot at give min tjener tid til at melde sig kom han styrtende ind i stuen til mig, trykkede min hånd, overvældede mig med komplimenter, kaldte mig et mønster på ædelmodighed og tapperhed, afmalede fyrsten med de mørkeste farver, skånede ikke de gamle Osjogins, som skæbnen efter hans mening kun havde tildelt en retfærdig straf, misbilligede endog i forbigående Lisas opførsel, og forføjede sig endelig bort, efter at have kysset mig på skulderen. I samtalens løb havde han blandt andet fortalt mig, at dagen før sin afrejse

havde fyrsten, i anledning af en fin hentydning fra Kiril Matvejitch, for alvor givet den fornemme herre og svaret koldt, at han havde ikke i sinde at bedrage nogen, og at han slet ikke tænkte på at gifte sig; derefter havde han rejst sig op, havde sagt farvel, og var gået sin vej.

Dagen efter gik jeg til Osjogins. Den halvblinde lakaj havde næppe fået øje på mig, før han som et lyn fo'r op fra bænken, hvor han sad. Jeg sagde, at han skulle melde mig. Han skyndte sig afsted og kom straks efter tilbage. "Vil De ulejlige Dem indenfor," sagde han til mig. Jeg gik ind i Kiril Matvejitchs kabinet ... I morgen.

30. marts. – Frostvejr.

Jeg var altså trådt ind i Kiril Matvejitchs kabinet. Jeg ville gerne give en klækkelig sum, hvis nogen nu i dag kunne vise mig mit eget ansigt i det øjeblik, da denne fornemme embedsmand hurtigt samlede sin persiske slåbrok om sig og kom hen imod mig med udstrakte arme. Der åndede utvivlsomt en beskeden triumf, en overbærende sympati, en umådelig ædelmodighed ud af hele min person … Jeg sammenlignede mig i mit stille sind med Scipio Africanus. Osjogin var synligt forvirret og bekymret, han undveg mit blik og holdt ikke fødderne stille et øjeblik. Jeg lagde mærke til, at han talte højere, end han ellers plejede, og at han for det meste betjente sig af ubestemte udtryk. Han bad mig om forladelse i meget vage, men varme ord; han kom med en vag hentydning til sin fraværende gæst og tilføjede nogle usammenhængende betragtninger over, hvor skuffende og omskiftelig denne verdens lykke var; og idet han så pludselig mærkede, at han fik tårer i øjnene, skyndte han sig at tage sig en pris, rimeligvis i den snedige hensigt at bringe mig på andre tanker om, hvad der var grunden til, at han græd. Han brugte den grønne snustobak, og man ved, at dén tobak kan endog få gamle folk til at græde og giver for nogle øjeblikke øjnene et forvirret og stupidt udtryk. Jeg optrådte naturligvis overordentlig hensynsfuldt overfor den gamle Osjogin; jeg spurgte til hans kones og datters befindende og drejede så straks behændigt samtalen over på et landøkonomisk spørgsmål. Jeg var i min daglige dragt, men den milde hensynsfuldhed og overbærende beskedenhed, der besjælede

mig, gav mig en duft af noget oprømt og festligt, som om jeg havde været i hvid vest og hvidt halstørklæde. Der var kun én ting, som foruroligede mig: tanken om atter at træffe sammen med Elisabeth … Til sidst foreslog Osjogin selv, at vi skulle gå ind til hans kone. Dette dumme, men skikkelige væsen blev straks, da hun så mig, forfærdelig konfus; imidlertid var hendes hjerne ikke i stand til længe at bevare et og samme indtryk, og hun kom da også snart til sig selv igen. Endelig så jeg Lisa … Hun kom ind i stuen.

Jeg havde ventet at se en forvirret og angerfuld synderinde, og jeg havde i forvejen lagt mit ansigt i de mest elskværdige og opmuntrende folder … Hvorfor skulle jeg lyve? Jeg elskede hende virkelig og ventede med usigelig længsel på det lykkelige øjeblik, da jeg kunne tilgive hende og række hende min hånd … Men tænk Dem min ubeskrivelige forbavselse, da hun svarede på min udtryksfulde hilsen med en kort, iskold latter! Hun sagde med en ligegyldig mine: "Ah, det er Dem?" og vendte sig straks bort. Sandt nok forekom hendes latter mig tvungen, og i ethvert tilfælde passede den kun dårligt til hendes forvågede ansigt. Det var rigtignok ikke den modtagelse, jeg havde ventet mig. Jeg stirrede forbavset på hende. Hele hendes skikkelse var som forvandlet! Denne kvinde lignede slet ikke mere det barn, som jeg havde lært at kende de første dage, jeg opholdt mig i byen. Hun var så at sige vokset, var blevet mere fyldig; alle ansigtstrækkene og især hendes læber havde fået en mere anklagende form. Udtrykket i øjnene var blevet mere dybt, mere fast og mere mørkt. De gamle Osjogins ville absolut have, at jeg skulle blive der til middag. Lisa rejste sig, gik ud af stuen, kom ind igen, svarede roligt på mine spørgsmål og undgik med

vilje at tage notits af mig. Jeg forstod, at hun ville lade mig mærke, at hun ikke engang værdigedes at være vred på mig, skønt jeg havde været nær ved at dræbe den mand, hun elskede. Jeg tabte til sidst tålmodigheden, en giftig hentydning undslap mig.

Lisa rystede feberagtigt over hele kroppen, så hurtigt op på mig, rejste sig, gik hen ved vinduet og sagde til mig med en stemme, der dirrede af undertrykt bevægelse: "De har lov til at tænke, hvad De vil, men jeg vil dog sige Dem, at jeg elsker ham, at jeg altid vil blive ved at elske ham, og at jeg på ingen måde betragter ham som skyldig imod mig, tværtimod ..." Stemmen svigtede hende, hun tav, søgte at blive herre over sig selv, men kunne ikke, hun brast i gråd og gik ud af stuen. De gamle Osjogins tabte fuldstændig fatningen; jeg rakte dem begge hænder på en gang, udstødte et suk, så op med himmelvendte blikke og skyndte mig afsted.

Jeg er alt for svag, og jeg har alt for lidt tid tilbage, til at jeg lige så detaljeret kan skildre hele den nye fase af pinefulde overvejelser, faste beslutninger og andre elskværdige affødninger af den indvortes kamp, der betog mig fra det øjeblik af, da jeg igen trådte i forbindelse med Osjogins. Jeg havde nu hørt, og tvivlede ikke om, at Elisabeth endnu stadig elskede fyrsten og længe ville blive ved at elske ham; men tæmmet, som jeg var, lige så meget ved min egen vilje som ved ydre omstændigheder, havde jeg omsider drevet det så vidt, at jeg heller slet ikke ventede nogensinde at vinde hendes kærlighed. Jeg ønskede blot hendes venskab; jeg længtes efter, at hun skulle skænke mig denne fortrolighed, denne agtelse, som erfarne folk plejer at anse for det solideste grundlag for

den huslige lykke … Uheldigvis glemte jeg rent at tage en meget vigtig omstændighed med i betragtning –, det had nemlig, som Lisa havde næret mod mig lige fra den dag, da duellen sandt sted. Det var noget, jeg først alt for sent blev opmærksom på.

Jeg var igen begyndt at komme i Osjogins hus, aldeles som i gamle dage. Kiril Matvejitch var den, der var mest forekommende imod mig; jeg har endog grund til at tro, at han med glæde ville have givet mig sin datter, skønt jeg ikke just hørte til de mest misundelsesværdige svigersønner. Den offentlige mening blev mere og mere forbitret på Elisabeth og på fyrsten; mig derimod løftede den til skyerne. Lisa forandrede ikke sin opførsel imod mig. Hun tav den meste tid, adlød, når man opfordrede hende til at spise, og lagde ikke ved nogen bestemt handling for dagen, at hun var bedrøvet; men det var let at se, at hun svandt hen ligesom et tændt vokslys. Man må lade Kiril Matvejitch, at han skånede hende så meget han kunne. Hendes gamle moder bestilte ikke andet end at sukke, så ofte hun fik øje på sit stakkels barn. Der var kun et eneste menneske, som Elisabeth ikke søgte at undgå, skønt hun ikke talte synderligt med ham: det var Bisjmenkov. De gamle Osjogins behandlede ham med en kulde, der var meget nær ved at være uartighed; de kunne ikke tilgive ham, at han havde været fyrstens sekundant; men Bisjmenkov blev ved at komme i huset, og lod slet ikke til at lægge mærke til deres misstemning. Han var meget kold imod mig –, og underligt nok! jeg var næsten bange for ham.

Således gik omtrent fjorten dage. Endelig, efter en søvnløs nat, bestemte jeg mig til at bede Lisa om en forklaring. Jeg besluttede at åbne mit hjerte for hende og at sige hende, at jeg

trods alt, hvad der var sket, og trods alle bagvaskelser endnu stadig ville prise mig lykkelig, hvis hun fandt mig værdig til at eje hende og ville betro sig til mig. Jeg bildte mig virkelig ind, at det var at optræde som et mønster på den mest sublime uinteresserethed, og jeg tænkte, at den blotte overraskelse ville være nok til at bringe hende til at give mig sit Ja. Under alle omstændigheder ville jeg, som sagt, have en samtale med hende, for dog endelig en gang at komme ud af den uvished, jeg befandt mig i.

Bag ved Osjogins hus lå der en temmelig stor have, der stedte op til en tæt birkeskov, hvor der aldrig kom nogen. Midt i skoven lå der et gammelt kinesisk lysthus. Haven var ved et plankeværk skilt fra en lille lukket gyde. Lisa spadserede ofte nede i haven flere timer ad gangen. Kiril Matvejitch vidste det, og havde givet ordre til, at man ikke måtte forstyrre hende eller følge efter hende; hendes sorg, sagde han, ville nok gå over med tiden. Hvis man ikke kunne finde hende oppe i huset, og der f.eks. skulle spises til middag, behøvede man blot at ringe med klokken ude på havetrappen: hun kom så straks op, med denne uforanderlige hårdnakkede tavshed på læberne og i øjnene, og med et eller andet blad knuget sammen i hånden.

En dag, da jeg havde fået opsnuset, at hun ikke var inde i huset, lod jeg som jeg ville gå igen. Jeg gik gennem forværelset og over gården, som om jeg ville begive mig ud på gaden, men i stedet for vendte jeg hurtigt om og sneg mig ned i haven. Jeg var så heldig, at der ikke var nogen, der så mig. Uden at spilde et øjeblik ilede jeg ned mod skoven. Lige foran mig midt i gangen gik Elisabeth. Mit hjerte slog, som om brystet skulle sprænges. Jeg blev stående et øjeblik og trak vejret dybt og

skulle lige til at gå hen til hende, da jeg pludselig så hende løfte den ene hånd op til øret og uden at vende sig om lytte, jeg ved ikke efter hvad. I retning ad gyden og omme bag ved træerne lød der to tydelige slag, som om nogen bankede på plankeværket. Elisabeth klapper i hånden, jeg hører den lille låge knirke, og Bisjmenkov kommer ud af krattet. I en fart fik jeg gemt mig bag et træ. Lisa sagde ingenting, men gik hen imod ham. Han bød hende tavs armen, og de gik begge langsomt videre hen ad gangen. Jeg stirrede forbavset efter dem. Engang stod de stille, så sig om, blev så et øjeblik borte mellem buskene, kom atter frem og gik endelig ind i lysthuset. Dette lysthus var en lille, rund bygning, hvorpå der var en dør og et vindue; midt på gulvet stod der et gammelt bord, som var overgroet med fint mos, og på hver side af bordet, lidt borte fra de mørke og fugtige vægge, var der sat en bænk. I gamle dage plejede man, når det var meget varmt, at drikke te hernede. Døren var utæt, det var længe siden, at karmstykkerne havde sluttet ordentligt; hængt op ved et eneste hængsel dinglede den melankolsk frem og tilbage, som en såret fuglevinge. Jeg sneg mig hen til lysthuset og kiggede forsigtigt ind gennem vinduessprækkerne. Lisa sad på den ene bænk med bøjet hoved; hendes højre hånd hang ned over hendes knæ, den venstre holdt Bisjmenkov mellem begge sine.

"Hvordan har De det i dag?" spurgte han dæmpet.

"Det er det samme som altid," svarede hun, "hverken værre eller bedre ... Så tomt, så forfærdelig tomt!" blev hun ved og så op med et par sørgmodige øjne.

Bisjmenkov svarede ikke.

"Tror De ikke," begyndte hun igen, "at han har i sinde at skrive til mig?"

"Jeg tror det ikke, Elizaveta Kirillovna."

Hun tav nogle øjeblikke.

"Hvad skulle han også skrive om! I sit første brev har han jo sagt mig alt. Jeg kan ikke blive hans kone; men jeg har været lykkelig ... ikke længe ... men jeg har været lykkelig!"

Bisjmenkov vendte ansigtet bort.

"O, hvis De vidste," fortsatte hun heftigt, "hvor jeg hader denne Tchulkaturin! Det er mig hver gang, som om jeg kan se hans blod på dette menneskes hænder."

Jeg rystede af kulde, hvor jeg stod i skjul.

"Forresten," vedblev hun melankolsk, "hvem ved? ... hvis denne duel ikke ... Først i det øjeblik, da jeg så ham såret, forstod jeg, at jeg var hans med liv og sjæl."

"Tchulkaturin elsker Dem," sagde Bisjmenkov.

"Hvad kommer det mig ved? Trænger jeg til kærlighed af nogen som helst ...", hun standsede og tilføjede langsomt: "Undtagen af Dem. Ja, min ven, Deres kærlighed kan jeg ikke undvære. Hvis De ikke havde været her, så havde jeg været fortabt. De har hjulpet mig ud over forfærdelige øjeblikke ..."

Hun tav. Bisjmenkov trykkede hendes hånd med faderlig ømhed.

"Men nu, nu, Elizaveta Kirillovna?" gentog han flere gange.

"Ja," vedblev hun i en dump, klangløs tone, "det forekommer mig nu, som om jeg måtte være død, hvis jeg ikke havde haft Dem. De er den eneste, der har støttet mig, og så minder De mig også om ham ... De ved jo det hele. Kan De huske, hvor han

var smuk den dag? ... Men, bliv ikke vred! det gør Dem vist ondt at tænke på alt det."

"Tal, tal blot," afbrød Bisjmenkov hende, "hvad er det dog for en idé af Dem ... Gud velsigne Dem!"

Hun trykkede hans hånd.

"Hvor De er god, Bisjmenkov," vedblev hun, "god som en engel! Hvad skal jeg gøre? Jeg føler, at jeg vil blive ved at elske ham lige til min død. Jeg har tilgivet ham, jeg vil være taknemmelig imod ham. Gud skænke ham al mulig lykke – og en hustru efter hans hjerte."

Lisas øjne fyldtes med tårer.

"Når han blot ikke rent vil glemme mig, blot en gang imellem vil tænke på sin Lisa! ... Kom, lad os gå, tilføjede hun efter et øjebliks tavshed.

Bisjmenkov førte hendes hånd op til sine læber.

"Jeg ved," sagde hun hurtigt og ivrigt, "at nu for tiden anklager alle mig. Alle sammen kaster de sten på mig. Det får så være. Jeg ville dog ikke bytte min ulykke mod deres lykke ... Nej! Nej! ... Han har ikke elsket mig længe, men han *har* elsket mig! Han har aldrig bedraget mig, han har aldrig sagt, at jeg skulle blive hans kone; jeg har heller aldrig selv tænkt på det. Stakkels fader var den eneste, der havde glædet sig til det. Og i dette øjeblik kan jeg sige mig selv, at jeg endnu ikke er fuldstændig ulykkelig; jeg har erindringen tilbage, og hvor frygtelige også følgerne ... Jeg kvæles herinde ... Det var her, jeg så ham sidste gang ... Kom, lad os komme ud i det frie."

De havde rejst sig. Jeg havde næppe fået tid til at springe til side og gemme mig bag et stort lindetræ, før de kom ud af lysthuset, og gik videre ind i skoven. Jeg ved ikke, hvor længe jeg

havde stået der, uden at røre mig af pletten og overvældet af en slags stupid døsighed; men nu hørte jeg igen lyden af fodtrin. Jeg gav mig på ny til at spejde og lytte. Bisjmenkov og Lisa kom gående tilbage ad den samme gang. De var begge to stærkt bevægede, især Bisjmenkov. Lisa blev stående, og sagde ganske højt disse ord: "Så siger jeg Ja, Bisjmenkov. Jeg ville ikke være gået ind på det, hvis det kun havde været Deres mening at frelse mig og rive mig ud af min pinlige stilling; men De elsker mig, De ved det alt sammen, og elsker mig alligevel ... Jeg vil aldrig finde en så pålidelig og trofast ven som Dem; jeg vil blive Deres hustru."

Bisjmenkov kyssede hende på hånden. Hun smilede vemodigt og gik op gennem haven. Bisjmenkov forsvandt inde i krattet og jeg ... jeg gik hjem. Således havde da Bisjmenkov sagt Lisa netop det selvsamme, som jeg ville have sagt hende, og Lisa havde svaret ham netop med de ord, som jeg ønskede, hun skulle have svaret mig med; der var ikke længere noget for mig at gruble over. Fjorten dage efter holdt Lisa og Bisjmenkov bryllup. De gamle Osjogins var henrykte ... og de havde grund til at være det.

Nå, vil De så sige mig, om jeg ikke er til overs her i verden, om jeg ikke er et overflødigt menneske? Har jeg ikke i hele denne historie spillet et overflødigt menneskes rolle? Et latterligt femte hjul til en vogn! Det gør ondt, kan De tro, meget ondt! ... Ja, men, som folkene synger, der haler de tunge både op ad Volga: et tag endnu, blot et lille tag endnu! Sådan siger også jeg: en stund endnu, blot en lille stund endnu, og jeg vil hverken føle smerte eller glæde mere.

31. marts.

Jeg har det dårligt. Jeg skriver disse linjer i sengen. I aftes slog vejret pludselig om; i dag er det varmt, næsten helt sommer. Alting smelter og drypper og flyder bort. Jorden vågner og begynder at røre sig, og fylder luften med sin duft, med en hed, tung, bedøvende vellugt. Rundt omkring damper og ryger det. Solen stikker og brænder. Jeg har det dårligt. Jeg kan mærke, at jeg begynder at opløses.

Jeg havde i sinde at skrive en dagbog, og hvad har jeg så fået gjort? Fortalt en enkelt episode af mit liv. Jeg har passet alt for lidt på og ladet det gå, som det bedst kunne. Gamle, halvt forglemte minder er vågnet op og har revet mig med sig. Jeg har skrevet i ro og mag, taget tusinde småting med, som om jeg havde hele år at leve i endnu; og nu er der ikke mere tid til at fortsætte. Døden, døden kommer. Jeg hører allerede dens truende crescendo … Forbi … Forbi!

Nå, hvorfor skulle jeg forresten fortryde det? Hvad magt ligger der på, hvad jeg fortæller? Kommer det ikke alt sammen ud på ét? Overfor døden forsvinder ethvert spor af jordisk forfængelighed. Jeg kan mærke, hvor det bliver stille inden i mig, at jeg bliver mere ligefrem og mere naturlig. Det er for sent, alt for sent! … Besynderligt! jeg bliver i en vis forstand så rolig, men på samme tid … der kommer en angst over mig … ja, en forfærdelig angst.

Bøjet halvt ud over den tavse gabende afgrund farer der en gysen igennem mig, jeg vender hovedet bort og stirrer begærligt omkring mig. Hver lille genstand bliver mig dobbelt

kær. Jeg kan ikke blive træt af at se mig om i min fattige, glædeløse lille stue, jeg siger farvel til hver lille plet på dens vægge! Sug jer mæt, mine øjne, for sidste gang! Livet smutter fra mig; det glider bort, langsomt, gradvis, som kysten fortoner sig for sømandens øjne. Du min sygeplejerskes gamle, gule ansigt, der næsten bliver helt borte i det ternede lommetørklæde! Du samovar, som snurrer derhenne på bordet! I geranier, som pryder mit vindue! *Tresor*, min stakkels hund! Pen, jeg kradser disse linjer med, og I, mine hænder … i dette øjeblik ser jeg jer alle sammen … der … og der … og der … Er det muligt … at måske endnu i dag … skal jeg se jer for sidste gang? Det er svært for et levende væsen at rive sig løs fra livet! Hvorfor slikker du mig, stakkels hund? Hvorfor stryger du dig op mod min seng? Hvorfor basker du konvulsivisk med halen mellem poterne og kan ikke vende dine ærlige, sørgmodige øjne fra mig? Beklager du mig, eller føler du måske, at om lidt så har du ingen herre mere? Ak! hvorfor kan jeg dog ikke lade min tanke gå tilbage til alle mine erindringer, som jeg lader mine øjne flakke om fra genstand til genstand her i stuen! Jeg ved nok, at det er kun bedrøvelige, ubetydelige erindringer; men det er alt, hvad jeg ejer. Tomt, forfærdelig tomt! som Lisa sagde.

Min Gud! min Gud! Dø … Dette hjerte, der længtes sådan efter kærligheden og var så villigt til at elske, det skal nu snart høre op med at slå … Vil det virkelig lægge sig til hvile for bestandig, uden blot en eneste gang at have følt, hvad lykke er, uden en eneste gang at have løftet sig og svulmet under glædens milde tryk! Ak! det kan ikke, det kan ikke ske, jeg ved det nok … Hvis endda nu, nu, da jeg skal dø –, og døden er dog noget helligt, der adler selv den ubetydeligste iblandt os – hvis

endda nu en bedrøvet og venlig stemme sang mig et farvel til alle mine lidelser, så kunne jeg måske forsone mig med dem … Men dø sådan sløvt, dumt …

Jeg tror, jeg er på vej til at blive gal.

Farvel, liv! Farvel, min have, og I, mine lindetræer! Glem ikke, når sommeren kommer, at klæde jer i blomster fra top til tå … Og gid de, som lever, må komme og strække sig glade på den friske grønsvær, i jeres duftende skygge, og lulles i drømme af jeres hviskende løv, der vugges sagte af vinden! Farvel, farvel! Farvel alle sammen, for sidste gang!

Farvel, Lisa! Der jeg har skrevet de to ord og kan næppe bare mig for at le. Det udbrud ser mig ud, som om det var taget af en bog. Man skulle tro, at jeg var i færd med at lave en sentimental fortælling eller skulle slutte et fortvivlet brev …

I morgen er det den 1. april. Monstro jeg skulle dø i morgen? Det ville ikke engang være passende. Forresten, mig er det …

Hvor doktoren plagede mig i dag!

1. april.

Det er forbi ... kræfterne tager af. Jeg dør bestemt i dag. Det er så varmt udenfor, kvælende hedt ... eller er det måske mine lunger, der allerede ikke kan ånde mere? Jeg har spillet min komedie færdig. Tæppet falder.

Jeg holder op at være overflødig og går over i det store intet.

Nej, hvor solen dog skinner! Der er en evighedens kraft i disse mægtige stråler.

Farvel, Terentjevna! ... Hun sad i morges henne ved vinduet og græd ... Måske var det mig, hun græd over, eller måske det var fordi det ikke kan vare længe, før turen også kommer til hende at dø. Hun har måttet love mig ikke at "mishandle" Tresor.

Det gør ondt, når jeg skriver ... Jeg slipper pennen ... Øjeblikket er kommet! Døden nærmer sig allerede ikke mere til mig med denne stadig voksende torden, der minder én om en vogn, som om natten ruller hen over en stenbro; den er her tæt ved, den flagrer omkring mig, som hint lette vindpust, der legede med profetens hår ...

Jeg dør ... Lev, I andre! ...

Og gid det unge og stærke liv
træde over min grav sin dans,
og den store, følelsesløse natur
stråle med evigheds glans!

Udgiverens notat.

Neden under disse sidste linjer var der kradset en skitse af et hoved med en stor toupé, knebelsbarter, stive øjne og stråleformede øjenvipper, og under denne skitse stod der skrevet:

Dette manuskript. Læst.
Indholdet ikke approberet.
Peter Sudotchin
M M M M
Med højagtelse Peter Sudotchin
Med megen højagtelse.

Det så ikke ud til, at disse ord var skrevet med samme hånd kom manuskriptet. Denne opdagelse berettiger os til at antage, at tegningen og ordene er tilføjet bagefter og af en anden, så meget mere som vi har al grund til at tro, at hr. Tchulkaturin virkelig døde natten mellem den 1. og 2. april på sin fædrene ejendom Ovechi Vody.

Om "Et overflødigt menneskes dagbog"

Forfatter: Ivan Turgenjev (1818-1883).
Org.udgave: Дневник лишнего человека ~ "Dnevnik Lishnego Cheloveka", i tidsskriftet Отечественные записки (~"Fædrelandske Noter") 1850
Denne udgave efter: *Et overflødigt Menneskes Dagbog*, af Iwan Turgénjew. Flensborg Avis 08.–24.06.1876. Oversætteren foreligger ikke oplyst. Gennemgået og enkelte tilretninger foretaget efter den russiske original af Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Konstantin Savitsky (1844-1905): *Novicen* (1897, udsnit)

ISBN 978-87-7628-368-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-585-3 (Ølstykke 2018).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Ikonostasen: En væg, dækket med billeder, som skiller højalteret fra den øvrige del af kirken. *Overs. anm.*